

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Nikol Zámorská

**Ukládání trestu za trestnou činnost páchanou během nouzového
stavu v době koronavirové krize**

Diplomová práce

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Ukládání trestu za trestnou činnost páchanou během nouzového stavu v době koronavirové krize“ napsala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 7. 12. 2023

Nikol Zámorská

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní JUDr. Bronislavě Coufalové, Ph.D., vedoucí diplomové práce, za vstřícnost a odborné vedení diplomové práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1. Vliv koronavirové krize na trestní právo	9
1.1 Koronavirová krize	9
1.2 Pojem nouzový stav	13
1.3 Pojem obecná přitěžující okolnost	15
1.4 Skutková podstata trestného činu krádeže	17
1.4.1 Objekt a objektivní stránka	19
1.4.2 Subjekt a subjektivní stránka	20
1.5 Kvalifikovaná skutková podstata	21
2. Ukládání trestů za trestný čin krádeže spáchaný během koronavirové krize	23
2.1 Argumenty pro použití vyšší trestní sazby	25
2.2 Důvody pro neaplikování vyšší trestní sazby	26
2.2.1 Přepínání trestní represe	27
2.2.2 Nesoulad se zásadami ukládání trestních sankcí	28
2.2.3 Absence věcné souvislosti mezi spáchaným činem a okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby	29
2.2.4 Neracionální přeplňování věznic a zatěžování státního rozpočtu	30
2.3 Instituty a řešení zamezující ukládání nepřiměřených trestů	31
2.3.1 Rozhodnutí v přípravném řízení	31
2.3.2 Zásada subsidiarity trestní represe	32
2.3.3 Dohoda o vině a trestu	33
2.3.4 Mimořádné snížení trestu odnětí svobody	34
3. Postoje k ukládání trestů	37
3.1 Formální pojetí Nejvyššího státního zastupitelství	37
3.2 Reflexe v judikatuře českých soudů	38
3.2.1 Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 25. srpna 2020, sp. zn. 9 To 208/2020	38
3.2.2 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2020, sp. zn. 4 Tdo 1255/2020	39
3.2.3 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. března 2021, sp. zn. 15 Tdo 110/2021	40

3.2.4	Nález Ústavního soudu ze dne 20. července 2021, sp. zn. IV. ÚS 767/21	42
3.2.5	Rozhodnutí o stížnostech pro porušení zákona	42
3.3	Zhodnocení	43
Závěr	45
Seznam použitých zdrojů	47
Abstrakt	52
Abstract	52
Seznam klíčových slov	53
Key words	53

Seznam použitých zkratek

Krizový zákon	zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Listina základních práv a svobod	ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
Trestní řád	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
Trestní zákon	zákon č. 140/1961 S., trestní zákon, ve znění zákona č. 274/2008 Sb. účinném ke dni 1. 1. 2009
Trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Ústavní zákon o bezpečnosti ČR	ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o integrovaném záchranném systému	zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Rok 2020 přinesl naší společnosti spoustu změn, které nikdo nečekal a na nějakou dobu změnil život téměř všem. Ke konci roku 2019 se v čínském městě Wu-chan objevil první případ nákazy virovým onemocněním, které nyní známe pod názvem COVID-19. Tato vysoce nakažlivá nemoc se počátkem následujícího roku začala šířit do celého světa a zanedlouho vypukla celosvětová pandemie koronaviru SARS-CoV-2, na kterou jsme nebyli připraveni. Pandemie zapříčinila řadu sociálních, ekonomických a environmentálních změn. Toto období přineslo velkou výzvu nejen pro zdravotníky, politiky a farmaceutické společnosti při vývoji vakcín proti nemoci COVID-19, ale v každém sektoru společnosti a průmyslu se lidé museli vypořádat s dopady této pandemie. Výjimkou není ani oblast práva, kde bylo často třeba se vypořádat například s otázkou (ne)zákonného postupu v souvislosti s přijímáním protiepidemických opatření, otázkou osobní svobody, otázkou diskriminace a mnoho dalších.

Ve své diplomové práci se budu věnovat problematice, jak koronavirová krize ovlivnila aspekt ukládání trestů v trestních věcech, jelikož v důsledku pandemie se musely soudy vypořádat s posouzením přitěžující okolnosti dle § 42 písm. j) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, či aplikací kvalifikovaných skutkových podstat. Celá práce se bude zaměřovat především na ukládání trestu za trestný čin krádeže, který byl páčán v průběhu této krize a otázky, zda-li pachatelé svým protiprávním jednáním naplnili znaky kvalifikované skutkové podstaty dle čtvrtého odstavce § 205 trestního zákoníku.

Dále uvedu, jaké alternativy řešení se vyskytovaly v soudní praxi při jejich rozhodování, kdy za užití příslušných institutů soudy v některých případech upouštěly od přísnějšího potrestání vyhodnocením, že konanou trestnou činností nedošlo ke zhoršení společenské škodlivosti v souvislosti s nouzovým stavem. S tímto úzce souvisí materiální korektiv trestního práva v podobě zásady subsidiarity trestní represe, která byla čteně zkoumána a diskutována v souvislosti s daným tématem, jelikož se tento materiální korektiv z počátku jevil jako racionální řešení k nepřepínání trestní represe v nastalé situaci. Mimo jiných institutů, kterými se budu také zabývat, bylo možné se setkat také s řešením prostřednictvím užití institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby dle § 58 trestního zákoníku, což se jevílo jako další možné vhodné řešení, ale problematičké. Tento institut by soudy měly využívat ve zcela mimořádných situacích, nikoli však paušálně u všech krádeží spáchaných během koronavirové krize. V neposlední řadě se budu zabývat tím, jaké postoje zastávaly jednotlivé subjekty trestního řízení k ukládání trestu za trestné činy nesouvisející s nouzovým stavem a jaká je současná praxe. Domnívám se, že zcela formální aplikace

trestního zákoníku a trestání dle kvalifikovaných skutkových podstat, na což zpočátku apelovalo Nejvyšší státní zastupitelství, je neadekvátní při trestání trestných činů nesouvisející se šířením nemoci COVID-19 a v souvislosti s tím vyhlášeným nouzovým stavem. Přihlédnutí k materiální stránce trestného činu a užití institutů umožňujících upuštění od trestu dle kvalifikované skutkové podstaty považuji za vhodnější.

V poslední kapitole provedu analýzu vývoje názoru státního zastupitelství a vývoj judikatury soudů, kdy v březnu roku 2021 došlo k jejímu sjednocení rozsudkem velkého kolegia trestního úseku Nejvyššího soudu.

Pro analýzu, která je cílem této diplomové práce, jsem si stanovila následující výzkumné otázky: Jak ovlivnila koronavirová krize aspekt ukládání trestů v trestních věcech? Jaké byly možnosti soudů při jejich rozhodování? Jaký je vhodný přístup k ukládání trestu za trestné činy nesouvisející s nouzovým stavem?

1. Vliv koronavirové krize na trestní právo

V úvodní podkapitole se zabývám okolnostmi stěžejními pro koronavirovou krizi, a to za účelem objasnění situace ve společnosti, která byla specifická nejen pro Českou republiku zejména od roku 2020 do roku 2022. Dále vysvětluji pojmy nouzový stav, obecná přitěžující okolnost a skutková podstata trestného činu se zaměřením na její kvalifikovanou formu, jelikož s těmito pojmy budu nadále v práci operovat. Poslední podkapitolu jsem věnovala analýze skutkové podstaty trestného činu krádeže.

1.1 Koronavirová krize

Krizí rozumíme událost nebo časové období, které vedou k nestabilní a nejisté situaci, která může být až nebezpečná. Zpravidla postihuje jednotlivce, skupinu lidí nebo celou společnost. Období krize je prováděno negativními změnami v životech lidí nebo v přírodě a přichází náhle a bez varování.¹ Koronavirovou krizi spojujeme s propuknutím celosvětové pandemie, která nastala v důsledku šíření nově identifikovaného koronaviru SARS-CoV-2 způsobujícího virové onemocnění nyní známé pod názvem COVID-19. První případ nákazy tímto virem se objevil v čínském městě Wu-chan v listopadu či prosinci roku 2019. K dnešnímu dni existuje řada výzkumů, odkud koronavirus pochází, zda-li byl uměle vytvořen nebo vznikl přirozenou evolucí. Vědci již potvrdili, že koronavirus pochází od netopýrů, ale jeho způsob přenosu na člověka je doposud neznámý.²

Od identifikování prvního případu se první nakažení v Evropě objevili již 24. ledna 2020, byli jimi lidé, kteří navštívili Čínu, konkrétně město Wu-chan. V průběhu měsíce února se virus šířil dále Evropou a v druhé polovině tohoto měsíce propukla epidemie v Itálii. Dne 1. března 2020 se objevily první tři potvrzené případy nákazy koronavirem v České republice.

V průběhu měsíce března přijala česká vláda a Ministerstvo zdravotnictví řadu opatření proti šíření koronaviru v České republice. Zatímco většina obyvatel byla omezena na práci z domova, lidé pracující ve zdravotnictví byli přetížení, zažívali fyzické i psychické vyčerpání. Členové vlády, ministerstev a odborných komisí museli činit rozhodnutí, kterými ovlivňovali chod společnosti a další průběh epidemie.³

Koronavirus společně s protiepidemickými opatřeními vyvolali nejasnosti a rozpory i v oblastech práva, jelikož na tuto bezprecedentní situaci bylo třeba reagovat právními prostředky.

¹ SIMPSON, John, WEINER, Edmund. The Oxford English dictionary. 2nd ed. Oxford: Clarendon Press, 1989, 1019 s.

² MALLAPATY, Smriti. Where did COVID come from? WHO investigation begins but faces challenges [online]. nature.com. 11. listopadu 2020 [cit. 23. února 2022]. Dostupné na: <https://www.nature.com/articles/d41586-020-03165-9>.

³ KUBAL, Michal, GIBIŠ, Vojtěch. Pandemie. Praha: Kniha Zlín, 2020, 643 s.

Vláda vyhlásila nouzový stav dle ústavního zákona č. 110/1996 Sb., o bezpečnosti České republiky, a později byl vyhlášen stav pandemické pohotovosti na základě zákona č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů⁴, během kterých byly vydávány právní akty, které zasahovaly do ústavně zaručených práv a svobod lidí. Krizová opatření vlády ve formě jiného právního předpisu a mimořádná opatření Ministerstva zdravotnictví a krajských hygienických stanic ve formě opatření obecné povahy byly často zpochybňovány z hlediska jejich legality a podrobovány soudnímu přezkumu. Někteří lidé dokonce namítali porušování základních principů právního státu.

Epidemie virového onemocnění COVID-19 během roku 2020 a 2021 měla mimo jiné vliv na páchanou trestnou činnost na území České republiky. Období této krize se nijak významně nepromítlo do struktury kriminality, ale projevilo se v četnosti evidovaných trestných činů, v nových způsobech jejich páchaní, dále také v otázce přitěžujících okolností a kvalifikovaných skutkových podstat a v neposlední řadě došlo k nárůstu některých trestných činů, a to právě ve spojitosti se samotným šířením viru.

V roce 2020 došlo na našem území oproti předešlému roku k poklesu kriminality o 16,9 %⁵ a v roce 2021 počet registrovaných trestných činů klesl meziročně o 7,4 %.⁶ V období těchto let bylo tedy nejméně registrovaných trestných činů v novodobé historii. Dle policie i Nejvyššího státního zastupitelství byla jednou z hlavních příčin tohoto pozitivního vývoje právě epidemie a zejména restriktivní opatření, které byly přijaty za účelem zastavení šíření koronaviru. Dále svou roli sehrála novelizace trestního zákoníku a také neustálé zefektivňování práce kriminalistů a policie.⁷ Nejvýrazněji se zmíněná novela trestního zákoníku promítla do počtu spáchaných prostých krádeží, jelikož hranice výše škody nikoli nepatrně s účinností od 1. října 2020 činí minimálně 10 000 Kč oproti dřívější hranici 5 000 Kč. Druhově k nejčastěji páchaným trestným činům patřily tradičně trestné činy majetkové, násilná a mravnostní kriminalita, hospodářská trestná činnost a další.

Karanténní opatření omezovaly volný pohyb lidí, kteří se tak museli většinu času zdržovat ve svém obydlí. Tento jev měl negativní vliv na fenomén domácího násilí, čemuž státní zastupitelství věnovalo v tomto období svou pozornost. Dle statistik registrované

⁴ Zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁵ MORAVČÍK, Ondřej. Kriminalita klesla o více než 16 procent! [online]. policie.cz, 18. ledna 2021 [cit. 19. června 2022]. Dostupné na <https://www.policie.cz/clanek/kriminalita-klesla-o-vice-nez-16.aspx>.

⁶ MORAVČÍK, Ondřej. Vývoj registrované kriminality v roce 2021 [online]. policie.cz, 21. ledna 2022 [cit. 19. června 2022]. Dostupné na <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2021.aspx>.

⁷ Tamtéž.

kriminality opět počet případů nijak nestoupl, ale neziskové organizace zabývající se pomocí a poradenstvím obětem domácího násilí zaznamenaly nárůst přijímaných hovorů až o třicet procent.⁸ Hlavní příčinou je sociální nejistota, častý strach ze ztráty zaměstnání a větší izolovanost lidí, což zvyšuje napětí v rodinách. Stagnaci počtu případů ve statistikách Nejvyšší státní zastupitelství odůvodňuje skutečností, že oběti byly pod neustálým dozorem násilného člena rodiny, chyběl jim sociální kontakt s jinými lidmi a v důsledku toho absentovala podpora od okolí a převládal strach z případného zhoršení situace v domácnosti v případě, kdy by se násilník dozvěděl o oznámení na policii.⁹

V porovnání s předchozími lety, během roku 2020 a 2021, kdy byla situace ohledně šíření koronaviru doposud nejproblematictější, byl zaznamenán zvýšený počet trestných činů šíření nakažlivé lidské nemoci dle § 152 trestního zákoníku a šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti dle § 153 trestního zákoníku. Tyto trestné činy spočívají v úmyslném či nedbalostním způsobení či zvýšení nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci u lidí. Seznam nakažlivých lidských nemocí pro účely trestního zákoníku nalezneme v příloze č. 1 k nařízení vlády č. 452/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za nakažlivé lidské nemoci, nakažlivé nemoci zvířat, nakažlivé nemoci rostlin a škůdce užitkových rostlin. Novelou tohoto nařízení byla na seznam přidána i nemoc COVID-19, a to s účinností od 13. 3. 2020. Ve většině případů však jednání pachatelů nebylo motivováno samotným šířením viru ve společnosti, nebylo to jejich záměrem či cílem. Z jejich strany docházelo spíše k podceňování vážnosti této nemoci a nedodržování karantény z osobních důvodů a zájmů.¹⁰

V souvislosti s pandemií koronaviru se orgány činné v trestním řízení zabývaly i méně tradiční trestnou činností a vypořádávaly se s věcmi, kdy se pachatelé snažili této krizi ke spáchání jejich protiprávní činnosti využít. Jedním z takových případů bylo páchání trestného činu šíření poplašné zprávy dle § 357 trestního zákoníku. Ve většině případů se jedná o trestnou činnost motivovanou strachem, ať již strachem vlastním nebo potěšením ze strachu ostatních osob. V době koronavirové krize se začaly objevovat případy, kdy lidé šířili nepravdivé poplašné zprávy zejména prostřednictvím sociálních sítí, v důsledku čehož způsobili nebezpečí vážného znepokojení části obyvatelstva. Tyto zprávy se týkaly především mimořádných

⁸ KUBOVÁ, Andrea. Méně krádeží, více vražd. Kriminalita během nouzového stavu výrazně klesla, ukazují statistiky [online]. irozhlas.cz, 2. srpna 2020 [cit. 21. června 2022]. Dostupné na https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kriminalita-klesa-koronavirus-cesko-policie-kradez-vrazdy-sireni-nakazlive_2008021948_kro.

⁹ ZEMAN, Pavel. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020 [online]. verejnazaloba.cz, 15. června 2021 [cit. 21. června 2022]. Dostupné na https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/06/Zpráva_o_činnosti_SZ_za_rok_2020_textová_část.pdf.

¹⁰ Tamtéž.

opatření a vyvolávaly strach například z celoplošného uzavírání jednotlivých obcí, uzavírání ochodů s potravinami nebo šlo o psaní komentářů na sociální síť typu „*Mám Corona a největší zábava je chodit do supermarketů a jazykem lízat pečivo...*“. K naplnění skutkové podstaty šíření poplašné zprávy se však musí jednat o informaci objektivně nepravdivou.¹¹ V souvislosti s mimořádnými opatřeními přibylo také stíhání trestného činu padělání a pozměnění veřejné listiny dle § 348 trestního zákoníku. Ke konci roku 2021 se zpříšňovaly opatření, kdy služby a restaurace mohli navštěvovat pouze lidé, kteří se prokázali platným certifikátem o prodělání nemoci COVID-19 nebo certifikátem o provedeném očkování proti této nemoci. Odpůrci očkování tak začali hledat způsoby, jak tyto certifikáty získat, aniž by si nechali aplikovat vakcínu. Na internetu se začaly objevovat stránky s nabídkou vystavení COVID certifikátu, a to za úplatek či zdarma, nebo si lidé obstarali certifikát od očkované osoby a v počítačovém editoru pozměnili identifikační údaje. Dle Nejvyššího státního zastupitelství s ohledem na konkrétní okolnosti případu by mohlo jít právě o trestný čin padělání a pozměnění veřejné listiny.¹² Nedořešeným problémem zůstala skutečnost, kdy spoustu lidí sice získalo pravý COVID certifikát, ale s nesprávným údajem o jejich očkování, jelikož zdravotník nebo pracovník očkovacího centra, většinou za úplatek, zadal do systému údaj o jejich údajném podstoupení očkování. Avšak vakcína jim aplikována nebyla.

Situace kolem pandemie se bezpochyby projevila také v majetkové a hospodářské trestné činnosti. S vidinou osobního zisku se pachatelé při sjednávání úvěru vydávali za osobu postiženou pandemií, aniž by jej či jejich podnikání pandemie nějak zasáhla, jelikož takovým osobám byly poskytovány výhodnější podmínky pro poskytnutí úvěru za účelem vypořádání se s jejich tíživou situací. Takové jednání, kterým při sjednávání úvěrové smlouvy uvedli nepravdivé nebo hrubě zkreslené informace či podstatné informace zamlčeli, naplňuje skutkovou podstatu trestného činu úvěrového podvodu dle § 211 trestního zákoníku.¹³ Orgány činné v trestním řízení evidovaly také řadu trestních oznámení od finančního úřadu, které byly podány z důvodu neoprávněných žádostí o vyplacení kompenzačních bonusů, na které neexistoval nárok a pachatel v žádosti uvedl nepravdivé údaje. Takové jednání může být

¹¹ MALÝ, Jan, BRUCKNEROVÁ, Eva. Koronavirus z pohledu kriminalistiky. Bulletin advokacie, 2021, č. 1-2, s. 32-36.

¹² Stanovisko NSZ. Padělání COVID certifikátů může být trestným činem [online]. verejnazaloba.cz, 10. listopadu 2021 [cit. 21. června 2022]. Dostupné na <<https://verejnazaloba.cz/nsz/stanovisko-nsz-padelani-covid-certifikatu-muze-byt-trestnym-cinem/>>.

¹³ MALÝ, Jan, BRUCKNEROVÁ, Eva. Koronavirus z pohledu kriminalistiky. Bulletin advokacie, 2021, č. 1-2, s. 32-36.

kvalifikováno dle § 240 trestního zákoníku jako zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby.¹⁴

1.2 Pojem nouzový stav

Základní povinností státu je zajištění svrchovanosti a územní celistvosti České republiky, ochrana jejich demokratických základů a ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot.¹⁵ V případě bezprostředního ohrožení nejen uvedených hodnot, ale také pro případ bezprostředního ohrožení životního prostředí nebo plnění mezinárodních závazků, nastává krizová situace. Na základě vyhodnocení charakteru krizové situace je vyhlášen nouzový stav, stav ohrožení státu nebo válečný stav jako právní kategorie, jejichž právní rámec nám udává ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky.¹⁶

Konkrétně nouzový stav může vláda dle čl. 5 ústavního zákona o bezpečnosti ČR vyhlásit v případě živelních pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost. O vyhlášení nouzového stavu je povinna informovat Poslaneckou sněmovnu, která toto vyhlášení je oprávněna zrušit. Čl. 6 ústavního zákona o bezpečnosti ČR věcně vyžaduje, aby byly uvedeny důvody vyhlášení nouzového stavu, pro jaké území se vymezuje¹⁷ a dobu, po kterou bude platit.¹⁸ Jeho vyhlášení představuje značný zásah do ústavně zaručených základních práv a svobod, a proto by dle zákona mělo být současně s vyhlášením nouzového stavu uvedeno, jaká práva stanovená ve zvláštním zákoně se omezují. Dále vláda vymezí rozsah jejich omezení v souladu s Listinou základních práv a svobod a také ukládané povinnosti a jejich rozsah. Nouzový stav může být vyhlášen nejdéle na dobu 30 dnů, jeho případné prodloužení je možné s předchozím souhlasem Poslanecké sněmovny. Ústavní zákon o bezpečnosti ČR ve svém textu odkazuje na zvláštní zákon, a to zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, který obsahuje hmotněprávní i procesněprávní úpravu pro řešení krizových situací a mimo jiné nám poskytuje taxativní výčet práv, které lze omezit při vyhlášení nouzového stavu. Tento zákon dále konkretizuje podmínky pro ukládání

¹⁴ ZEMAN, Pavel. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020 [online]. veřejnazaloba.cz, 15. června 2021 [cit. 21. června 2022]. Dostupné na <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/06/Zpráva_o_činnosti_SZ_za_rok_2020_textová_část.pdf>.

¹⁵ Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶ Důvodová zpráva k návrhu ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, č. 110/1998 Dz [cit. 10. října 2023]. Dostupné na <<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mjzhe4f6mjrgbpwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0>>.

¹⁷ Dle čl. 2 odst. 2 BezpČR je možné nouzový stav vyhlásit pro omezené nebo pro celé území státu.

¹⁸ UHL, Pavel. In RYCHETSKÝ, Pavel (ed). Ústava České republiky. Zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1153 (čl. 6 ústavního zákona o bezpečnosti ČR).

povinností a přijímání opatření.¹⁹ Dle § 5 krizového zákona „*Za nouzového stavu nebo za stavu ohrožení státu lze na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu omezit*

- a) právo na nedotknutelnost osoby a nedotknutelnost obydlí při evakuaci osoby z místa, na kterém je bezprostředně ohrožena na životě nebo zdraví,*
- b) vlastnické a užívací právo právnických a fyzických osob k majetku (§ 29 a 31), pokud jde o nucené omezení práva vlastníka nebo uživatele z důvodu ochrany života, zdraví, majetku nebo životního prostředí, které jsou ohroženy krizovou situací, přičemž je za toto omezení poskytnuta přiměřená náhrada,*
- c) svobodu pohybu a pobytu ve vymezeném prostoru území ohroženého nebo postiženého krizovou situací,*
- d) právo pokojně se shromažďovat ve vymezeném prostoru území ohroženého nebo postiženého krizovou situací,*
- e) právo provozovat podnikatelskou činnost, která by ohrožovala prováděná krizová opatření nebo narušovala, popřípadě znemožňovala jejich provádění,*
- f) právo na stávku, pokud by tato stávka vedla k narušení, případně znemožnění záchranných a likvidačních prací.“*

V případě vypuknutí celosvětové pandemie, nebylo pochyb o tom, že šlo o nebezpečí ve značné míře ohrožující zdraví a životy lidí. Vláda dne 12. března 2020 vyhlásila na dobu 30 dnů nouzový stav usnesením č. 69/2020 Sb., pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru /označovaný jako SARS CoV-2/ na území České republiky, a to od 12. března 2020 14.00 hodin, který byl následně prodloužen usnesením č. 156/2020 Sb. do 30. dubna 2020 a usnesením č. 219/2020 Sb. do 17. května 2020. Šíření koronaviru je podmíněno a ovlivňováno několika faktory a v důsledku zhoršení situace, kdy začalo opětovně přibývat počet nakažených, musely státní orgány reagovat patričními opatřeními. Vláda vyhlásila nouzový stav podruhé usnesením č. 391/2020 Sb. ze dne 30. září 2020, které nabylo účinnosti 5. října 2020, a byl prodloužen dalšími pěti usneseními až do 14. února 2021. Přestože k dalšímu prodloužení Poslanecká sněmovna již souhlas nevyslovila, vyhlásila vláda formálně nový nouzový stav usnesením č. 59/2021 Sb., který byl Poslaneckou sněmovnou zrušen k 27. únoru 2021 a dle Městského soudu v Praze byl protiústavní²⁰. Další navazující nouzový stav byl však vyhlášen usnesením č. 96/2021 Sb. s účinností od 28. března 2021 a prodloužen byl do 11. dubna 2021. Doposud poslední nouzový stav, který byl vyhlášen

¹⁹ RŮŽIČKA, Petr. Právní režim nouzového stavu. Právní rozhledy, 2020, č. 15-16, s. 549-555

²⁰ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. 2. 2021, sp. zn. 17 A 126/2020

v souvislosti se zamezením šíření koronaviru usnesením č. 434/2021 Sb., nabyt účinnosti 26. listopadu 2021 a trval do 25. prosince 2021.

Dle současné právní úpravy není zcela zřejmé, jakou formu má vyhlášení nouzového stavu mít. Na rozdíl od prvorepublikového zákona č. 30/1920 Sb., o mimořádných opatřeních, který specifikoval možnost omezení svobod ve vyjmenovaných krizových stavech usnesením vlády a určoval formu vyhlášení usnesení v podobě vládního nařízení zveřejněného ve Sbírce zákonů a nařízení²¹, ústavní zákon o bezpečnosti ČR formu vyhlášení nouzového stavu neuvádí. V čl. 12 ústavního zákona je pouze stanoven způsob zveřejnění prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků a vyhlášení ve Sbírce zákonů.²² Komentářová literatura uvádí, že rozhodnutí o vyhlášení nouzového stavu má povahu opatření obecné povahy, i když hned v dalším odstavci vylučuje jeho přezkum v rámci správního soudnictví, jelikož tento stav je upraven a vyhlášován na úrovni ústavního pořádku.²³ Toto tvrzení a označení je však dle nedávné judikatury nesprávné. Ústavní soud ve svém usnesení definoval formu nouzového stavu následovně: „*vyhlášení nouzového stavu vládou je v nyní projednávané věci primárně aktem aplikace ústavního práva; představuje tak ‚akt vládnutí‘, který má normativní dopad, zásadně nepodléhá kontrole Ústavního soudu a je ‚přezkoumatelný‘ primárně demokraticky zvoleným (,nesoudním‘) orgánem, kterým je Poslanecká sněmovna*“.²⁴ Vyhlášení nouzového stavu nemá charakter opatření obecné povahy, není přezkoumatelné ve správním soudnictví, nýbrž se jedná o rozhodnutí ad hoc – jedná se o konkrétní mimořádnou situaci.²⁵

1.3 Pojem obecná přitěžující okolnost

Přitěžující okolnosti, stejně jako okolnosti polehčující, jsou podstatnými skutečnostmi pro stanovení druhu trestu a jeho výměry. Soud k nim přihlédne při rozhodování vedle stěžejních obecných kritérií uvedených v § 39 odst. 1 trestního zákoníku, kterými jsou povaha a závažnost spáchaného trestného činu pro společnost, možnost nápravy pachatele, jeho dosavadní způsob života a osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry pachatele, dále také chování pachatele po činu, postoj pachatele k trestnému činu v trestním řízení a očekávané účinky a důsledky od trestu pro budoucí život pachatele. Polehčující a přitěžující okolnosti jsou vyjmenovány v § 41 a § 42 trestního zákoníku, přičemž z uvozujících vět obsahujících slovo

²¹ FRONC, Jaromír. Usnesení vlády jako právní předpis: terminologický zmatek sui generis. JURISPRUDENCE, 2021, č. 1, s. 33–38.

²² Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů

²³ UHL, Pavel. In RYCHETSKÝ, Pavel (ed). Ústava České republiky. Zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1155 (čl. 6 ústavního zákona o bezpečnosti ČR).

²⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 4. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 8/20

²⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 21. 5. 2020, sp. zn. 5 As 138/2020

„zejména“ je zřejmé, že se jedná o výčty demonstrativní. Soud tak může považovat za polehčující či přitěžující okolnosti i jiné skutečnosti, které mají potenciál ovlivnit úvahu o druhu a výměře trestu.²⁶ Toto kritérium však soud zvažuje i u okolností uvedených zákonem, jelikož v případě, kdy by úvahu soudu o druhu a výměře trestu nijak neovlivnily, nejsou relevantní a soud je nezohlední při rozhodování. U okolností přitěžujících se musí soud mimo jiné zabývat otázkou zavinění.²⁷ V případě, že jde o těžší následek, pro ztížení pachatelovi pozice postačuje pouze zavinění ve formě nedbalosti, avšak s výjimkou případů, kdy trestní zákon vyžaduje zavinění úmyslné. Pokud jde o jinou skutečnost, než-li těžší následek, je schopna mít charakter přitěžující okolnosti i v případě, kdy o ni pachatel nevěděl, pokud o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl. Ovšem opět s výjimkami, kdy trestní zákon požaduje, aby o ní pachatel věděl.²⁸ Vedle výše uvedeného se soud zabývá dalšími kritérii uvedenými v § 39 odst. 3 trestního zákoníku.

Tyto okolnosti jsou tedy významným vodítkem pro určení konkrétní sankce či jejich kombinaci, které lze dle zvláštní i obecné části trestního zákoníku za konkrétní trestný čin uložit, a výměry trestu v rámci zákonné sazby. Jedná se o jeden z prostředků individualizace trestu, který pomáhá zajistit, aby uložená sankce byla v daném konkrétním případě přiměřená. Pachateli lze přičíst i dvě a více přitěžujících okolností současně, stejně jako okolností polehčujících, a jejich úplné zjištění je povinností soudu, který se musí zabývat také jejich intenzitou ve vztahu k ostatním okolnostem, které souvisí s činem a osobou pachatele. Jejich souhrn poté určuje povahu a závažnost činu pro společnost.²⁹

Ve zvláštní části trestního zákoníku se poměrně často setkáme s ustanovením, ve kterém některá z obecně přitěžujících okolností uvedených v § 42 trestního zákoníku je zákonným znakem skutkové podstaty některého trestného činu nebo znakem kvalifikované skutkové podstaty trestného činu. Je tedy v zákonné trestní sazbě již zohledněna nebo podmiňuje použití vyšší trestní sazby a není pouze prostředkem pro určení výměry trestu v rozmezí trestní sazby. V případě, kdy je trestný čin kvalifikován dle skutkové podstaty obsahující danou okolnost, nemůže k ní již soud přihlídnout jako k okolnosti přitěžující. V opačném případě by šlo o rozpor se zásadou zákazu dvojího přičítání, která je vyjádřena v § 39 odst. 5 trestního zákoníku.³⁰

²⁶ PÚRY, František. § 41 [Polehčující okolnosti]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 542–544, marg. č. 1.

²⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 458.

²⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁹ KALVODOVÁ, Věra, ŠČERBA, Filip. § 42 [Přitěžující okolnosti]. In: ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 1.

³⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 459.

Jako příklad uvedu § 42 písm. q) trestního zákoníku, dle kterého je obecně přitěžující okolností skutečnost, že pachatel byl již pro trestnou činnost odsouzen, tedy případ recidivy, který může být i znakem základní skutkové podstaty trestného činu, jako je tomu například u přečinu krádeže dle § 205 odst. 2 trestního zákoníku, nebo zvlášť přitěžující okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby (§ 206 odst. 2 TZ, § 209 odst. 2 TZ, § 274 odst. 2 písm. c) TZ). K tématu této práce je důležitá kromě recidivy zejména obecně přitěžující okolnost uvedená v § 42 písm. j) trestního zákoníku, ke které soud přihlédně, pokud pachatel „*spáchal trestný čin za krizové situace, živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život, veřejný pořádek nebo majetek, anebo na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace*“.

Skutečnost, že se pachatel dopustil trestného činu během období pandemie nemoci COVID-19, kdy byl na území státu vyhlášen nouzový stav, je po zvážení její intenzity k ostatním okolnostem, které se týkají činu a pachatele, bez pochyby okolností přitěžující dle uvedeného ustanovení. Za krizovou situaci § 2 písm. b) krizového zákona považuje mimořádnou událost podle zákona o integrovaném záchranném systému³¹, narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu. Podobně formulován je znak kvalifikované skutkové podstaty u některých trestných činů. Je tomu tak například u zločinu krádeže dle § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku, zde je však zvlášť přitěžující okolnost formulována o něco úžeji. Podstatným rozdílem je, že místo krizové situace obecně jako je tomu u obecně přitěžující okolnosti dle § 42 písm. j), v kvalifikované skutkové podstatě je uveden konkrétně stav ohrožení státu a válečný stav, dále také neuvádí území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace. Kvalifikování krádeže vykonané během pandemie nemoci COVID-19 jako zločin dle § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku je možné v případě, kdy je zvlášť přitěžující okolnost shledána v události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, ne však ve vyhlášeném nouzovém stavu.

1.4 Skutková podstata trestného činu krádeže

Skutková podstata určitého druhu trestného činu představuje souhrn typových znaků trestného činu vyjádřených v trestním zákoníku, které odlišují jednotlivé druhy trestných činů navzájem a určují jejich společenskou škodlivost. Skutková podstata trestného činu je určitou

³¹ zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, v § 2 definuje mimořádnou škodlivou událost jako událost, kdy dochází ke škodlivému působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.

abstrakcí typického nebezpečného jednání pro společnost, které je škodlivé a je zapotřebí společnost před takovým jednáním chránit.³²

Znaky skutkových podstat trestných činů se dělí dle jejich povahy na subjektivní a objektivní, konkrétně se člení na subjekt, subjektivní stránku, objekt a objektivní stránku.³³ Uvedené čtyři kategorie typových znaků musí obsahovat všechny skutkové podstaty trestných činů. Kromě obligatorních znaků obsahují některé skutkové podstaty také znaky fakultativní, a to i více, případně jejich kombinaci.³⁴ V případě, že určitá skutková podstata trestného činu takový fakultativní znak obsahuje, musí být k jejímu naplnění naplněn i daný fakultativní znak.

V odborné literatuře se skutkové podstaty trestných činů dělí dle několika hledisek, nejčastěji podle vyjádření v zákoně, podle závažnosti trestných činů a podle struktury skutkové podstaty. Podle závažnosti trestných činů se rozlišují skutkové podstaty na základní, kvalifikované a privilegované. Základní skutkové podstaty představují standardní formu daného typu trestného činu a bývají upraveny v prvním odstavci, i když některé trestné činy mají základních skutkových podstat i více. Ty jsou uvedeny potom v odstavcích vyšších. Toto dělení je mimo jiné určující pro to, zda-li za spáchání trestného činu bude pachatel potrestán dle základní, vyšší či nižší trestní sazby. Kvalifikovanou skutkovou podstatu rozeberu v další kapitole.

Jelikož se celá práce soustředí na trestný čin krádeže a jeho sankcionování, provedu analýzu příslušné skutkové podstaty.

Krádež je trestný čin zařazený do hlavy V. trestního zákoníku, ve které jsou upraveny trestné činy proti majetku. Krádež se řadí mezi takzvané obohacovací trestné činy, i když obohacení pachatele není znakem její skutkové podstaty. Ustanovení § 205 trestního zákoníku obsahuje dvě základní skutkové podstaty, byť obě vycházejí ze základní definice krádeže. K přisvojení si cizí věci tím, že se jí pachatel zmocní, musí být naplněn ještě některý z alternativních znaků upravených v odstavci prvním či druhém.³⁵

³² JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 166–168.

³³ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo hmotné. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 105-107.

³⁴ PROVAZNÍK, Jan. § 13 [Trestný čin]. In: ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 23.

³⁵ KANDOVÁ, Katarína, ČEP, David. § 205 [Krádež]. In: ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

1.4.1 Objekt a objektivní stránka

Skutková podstata trestného činu krádeže je v trestním zákoníku upravena zejména k ochraně vlastnictví věci, ale také k ochraně držby věci a faktického držení věci ve smyslu možnosti dispozice s takovou věcí.³⁶ Uvedené hodnoty jsou objektem trestného činu krádeže.

Obligatorní znakem skutkové podstaty trestného činu je objektivní stránka trestného činu, která je charakterizována způsobem spáchání trestného činu a jeho následky. Jejimi obligatorními znaky jsou jednání, následek trestného činu a příčinný vztah mezi jednáním a následkem. Pokud některý z obligatorních znaků není naplněn, není naplněna skutková podstata trestného činu a není dán důvod pro trestní odpovědnost. Naplnění takového znaku by mělo dosahovat trestněprávně relevantní kvality.³⁷

Znak jednání u trestného činu krádeže spočívá v tom, že pachatel si присvojí cizí věc tím, že odejme věc z faktického užívání jiného a umožní dispozici s věcí sobě, tedy se věci zmocní. K naplnění objektivní stránky dle § 205 odst. 1 trestního zákoníku musí přistoupit k naplnění některého z následujících znaků alternativně:

- a) způsobí na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou,
- b) čin spáchá vloupáním,
- c) bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí,
- d) čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nebo
- e) čin spáchá na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob.

V případě druhé základní skutkové podstaty uvedené v druhém odstavci § 205 trestního zákoníku, je skutková podstata naplněna bez ohledu na naplnění některého z uvedených znaků dle a) – e), pokud byl pachatel za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. S ohledem na nezávislost naplnění základní skutkové podstaty, jde o samostatnou základní skutkovou podstatu, i když obsahuje takzvaný kvalifikační znak ve formě zpětnosti neboli recidivy a jeho naplnění je spojeno s vyšší trestní sazbou. Z tohoto hlediska jde tedy o vyšší typovou společenskou škodlivost trestného činu podle druhého odstavce oproti krádeži dle odstavce prvního.³⁸

³⁶ ŠÁMAL, Pavel. § 205 [Krádež]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2540, marg. č. 1.

³⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 184-185.

³⁸ KANDOVÁ, Katarína, ČEP, David. § 205 [Krádež]. In: ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 53.

V případě, že pachatel naplnil skutkovou podstatu krádeže pouze z důvodu naplnění znaku zpětnosti, výše způsobené škody může být významná k určení povahy a závažnosti činu pro společnost. Pokud společenská škodlivost svou mírou nedosahuje intenzity předpokládané pro trestní odpovědnost, je na místě zvážit použití zásady subsidiarity trestní represe v souladu s principem ultima ratio.³⁹ Zásadou subsidiarity trestní represe se však budu podrobněji zabývat dále.

Následkem trestného činu krádeže rozumíme porušení cizích majetkových hodnot. Takový následek je zřejmý z toho, že se pachatel zmocní cizí věci a znemožní dispozici s danou věcí vlastníkovi, případně tomu, kdo má věc v držbě. Od následku je třeba odlišit účinek, ten se váže k předmětu útoku. Účinkem je potom například zničení cizí věci. U krádeže má následek zvláštní význam pro posouzení výše způsobené škody.⁴⁰

Trestní odpovědnost pachatele je dána, pokud následek je zapříčiněn jeho jednáním. Příčinný vztah mezi jednáním a následkem je obligatorním znakem každé skutkové podstaty trestného činu. Zjišťuje se zpravidla pomocí teorie *conditio sine qua non*, která určuje, zda-li by se určitý následek v konkrétní podobě dostavil při odmyslení určitého jednání. Kauzální nexus je nutný mimo jiné také mezi jednáním a účinkem, jednáním a takovým následkem, který je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby nebo přitěžující okolností.⁴¹

Skutková podstata trestného činu krádeže obsahuje také fakultativní znak, předmět útoku, kterým je cizí věc. Cizí věci se ve smyslu tohoto ustanovení myslí ovladatelný předmět hmotný i nehmotný, případně ovladatelná přírodní síla (v případě, že je možné se jí zmocnit). Z povahy věci vyplývá, že předmětem krádeže může být věc movitá.⁴²

1.4.2 Subjekt a subjektivní stránka

Pachatelem krádeže může být jakákoli fyzická osoba, která je trestně odpovědná, a také právnická osoba.

Subjektivní stránkou trestného činu se rozumí určitý psychický stav pachatele k jeho jednání a následku takového jednání. Obligatorním znakem subjektivní stránky trestního činu je zavinění, které má dvě formy, a to zavinění úmyslné a zavinění nedbalostní.⁴³ Základní skutkové podstaty trestného činu krádeže vyžadují zavinění úmyslné, a to alespoň ve formě úmyslu nepřímého. Pachatel tedy nemusel přímo chtít způsobem uvedeným v zákoně porušit

³⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo hmotné. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 760.

⁴⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 197

⁴¹ Tamtéž, s. 200.

⁴² ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo hmotné. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 751.

⁴³ ŠÁMAL, Pavel. § 13 [Trestný čin]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 271, marg. č. 15.

cizí majetkové hodnoty, ale věděl, že svým jednáním může takové porušení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.⁴⁴

1.5 Kvalifikovaná skutková podstata

Kvalifikovaná podstata trestného činu zpravidla obsahuje znaky základní skutkového podstaty trestného činu a k tomu další znak, který představuje závažnější typovou škodlivost určitého jednání pro společnost a mluví se o něm jako o tzv. zvlášť přitěžující okolnosti. Vyšší škodlivost takového znaku lze spatřovat v různých důvodech, obvykle se týká závažnějšího ohrožení či porušení objektu trestného činu (způsobení škody velkého rozsahu), způsobu provedení trestného činu (zvlášť surovým způsobem) a dalších.⁴⁵ Na rozdíl od základní skutkové podstaty, u které se většinou vyžaduje forma úmyslného zavinění (pokud zákon výslovně neuvede, že postačí zavinění nedbalostní), u kvalifikované skutkové podstaty postačuje dle § 17 trestního zákoníku forma zavinění nedbalostního (pokud zákon nevyžaduje u těžšího následku úmyslné zavinění nebo u jiné skutečnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, že pachatel o takové skutečnosti věděl). Kromě zavinění je třeba i u kvalifikovaných skutkové podstaty zkoumat také objektivní stránku, kdy je nutné⁴⁶, aby mezi jednáním a následkem, který je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, byl naplněn znak příčinného vztahu.

U některých trestných činů podmiňuje vyšší společenskou škodlivost, spáchá-li takový čin pachatel za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek. Tento znak kvalifikované skutkové podstaty nalezneme v trestním zákoníku u následujících trestných činů:

- šíření nakažlivé lidské nemoci [§ 152 odst. 2 písm. b)],
- šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti [§ 153 odst. 2 písm. b)],
- ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty [§ 156 odst. 2 písm. b)],
- ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty z nedbalosti [§ 157 odst. 2 písm. b)],
- krádež [§ 205 odst. 4 písm. b)],
- zpronevěra [§ 206 odst. 4 písm. c)],
- podvod [§ 209 odst. 4 písm. c)],
- lichva [§ 218 odst. 3 písm. a)],

⁴⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo hmotné. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 110.

⁴⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 199.

- šíření poplašné zprávy [§ 357 odst. 4 písm. a)].

Jak jsem již uváděla výše, znakem zvláště přitěžující okolností zde není krizová situace, jak tomu je u obecně přitěžující okolnosti uvedené v § 42 písm. j) trestního zákoníku. Období pandemie nemoci COVID-19 můžeme považovat za událost vážně ohrožující zdraví lidí, kdy relevantní pro kvalifikaci dle kvalifikované skutkové podstaty je výskyt samotného koronaviru, nikoli však v jeho souvislosti vyhlášený nouzový stav, který bychom dle krizového zákona podřadili právě pod krizovou situaci. Ze samotné dikce zákona je tak zřejmé, že nouzový stav nelze ztotožňovat s ohrožující událostí, i když definice nouzového stavu je obdobná jako znění kvalifikované skutkové podstaty (její druhá část následující po znacích podmíněných formálním aktem). Zákonodárce tak nechal prostor pro orgány činné v trestním řízení pro posouzení míry škodlivosti takové krizové situace.⁴⁷ Toto se v aplikační praxi ukázalo být poměrně problematické, čímž se budu zabývat v dalších kapitolách této práce.

⁴⁷ HANZÁLKOVÁ, Petra. Ke „koronavirovým“ kvalifikovaným skutkovým podstatám aneb co s krádežemi ve čtvrtém odstavci? Státní zastupitelství, 2020, č. 3, s. 24.

2. Ukládání trestů za trestný čin krádeže spáchaný během koronavirové krize

Zbytek své práce již budu věnovat trestnému činu krádeže a ukládání trestů za jeho spáchání v období koronavirové krize. „Covidové“ krádeže, jak byly později často v médiích označovány, byly pravděpodobně nejrozebíranějším tématem jak v médiích, tak odbornou i širokou veřejností ve spojitosti hmotného práva trestního s daným obdobím. Staly se předmětem mnoha trestních řízení.

Na nastalou situaci, šíření nového koronaviru SARS-COV-2, musely z důvodu formulace obecně přitěžující okolnosti a kvalifikovaných skutkových podstat u některých trestných činů, reagovat také orgány činné v trestním řízení. Již dne 13. 3. 2020, den po vyhlášení nouzového stavu, zveřejnilo Nejvyšší státní zastupitelství sdělení, ve kterém upozorňovalo občany na dopady vyhlášeného nouzového stavu na trestní odpovědnost. Jako příklad přímo uvedlo, že za spáchání trestného činu krádeže vloupáním během nouzového stavu hrozí pachateli trest odnětí svobody v sazbě 2 až 8 let (sazba odpovídající kvalifikované skutkové podstatě podle § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku).⁴⁸ Samotné Nejvyšší státní zastupitelství spojovalo znak kvalifikované skutkové podstaty § 205 odst. 4 písm. b) TZ s formálním vyhlášením nouzového stavu.

Podle Krinkeho bylo tedy očekáváno, že většina obžalob pro skutky, které budou vykazovat znaky trestného činu krádeže, bude podáno ve znění kvalifikace krádeže dle § 205 odst. 1 (případně odst. 2), odst. 4 písm. b) trestního zákoníku.⁴⁹ Dne 17. 3. 2020 se konala porada Evidenčního senátu trestního úseku Krajského soudu v Brně, který vydal stanovisko ke stavu nouze v České republice a jeho vlivu na trestnost činů spáchaných v době jeho trvání, a to jak z hlediska přitěžující okolnosti při ukládání trestu, tak z hlediska právní kvalifikace činů. V tomto svém stanovisku Krajský soud v Brně uvedl, že dopustí-li se pachatel trestného činu během vyhlášeného nouzového stavu, který je krizovou situací, je možno mu přičítat přitěžující okolnost podle § 42 písm. j) trestního zákoníku. Dále dospěl k závěru, že pandemií koronaviru, způsobujícího onemocnění COVID-19, je nutno považovat za jinou událost ohrožující zdraví nebo život lidí ve smyslu kvalifikovaných skutkových podstat u výše uvedených trestných činů, a tudíž je vždy nutné trestné činy, spáchané v době trvání pandemie, takto právně kvalifikovat. Tento závěr odůvodnil zásadou formálního pojetí trestného činu. Evidenční senát Krajského

⁴⁸ ZEMAN, Pavel. *Sdělení NSZ k otázkám trestní odpovědnosti během nouzového stavu* [online]. veřejnazaloba.cz, 13. března 2020 [cit. 20. dubna 2022]. Dostupné na <<https://verejnazaloba.cz/nsz/sdeleni-nsz-k-otazkam-trestni-odpovednosti-behem-nouzoveho-stavu/>>.

⁴⁹ Názor předsedy senátu trestního úseku Okresního soudu ve Zlíně, se kterým jsem vedla rozhovor na toto téma.

soudu v Brně během této porady upozornil na to, že by soud měl při ukládání výše trestu zvážit, zda pachatel těžil z toho, že trestný čin spáchal během trvající pandemie či zda mu tato okolnost při spáchání trestného činu usnadnila, tedy zda jednání pachatele zvyšuje konkrétní škodlivost činu pro společnost či nikoli.⁵⁰

I když se objevovala kritika kvalifikace krádeže jako zločinu a rozhodování soudů nebylo ze začátku koronavirové krize zcela jednotné, tak dle dostupné statistiky Ministerstva spravedlnosti ČR bylo během jarního nouzového stavu roku 2020 odsouzeno 91 % případů krádeže podle § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku, zatímco před a po formálně vyhlášeném nouzovém stavu, kdy však naše společnost stále se šířením koronaviru bojovala, bylo dle kvalifikované skutkové podstaty ve čtvrtém odstavci odsouzeno pouze 1 % případů krádeže.⁵¹ Z toho plyne, že soudy subsumovaly trestný čin krádeže pod kvalifikovanou skutkovou podstatu podstatě automaticky, a to především na základě místní a časové souvislosti s vyhlášeným nouzovým stavem. Soudy při jejich rozhodování takovou kvalifikaci odůvodňovaly ustanovením § 17 odst. 2 trestního zákoníku, podle kterého se ke kvalifikované skutkové podstatě přihlédne také tehdy, jestliže jde o jinou skutečnost, o které pachatel nevěděl, i když s ohledem na okolnosti a jeho osobní poměry o ni vědět měl a mohl. Věcnou souvislostí se soudy příliš nezabývaly nebo byla odvozena v řadě případů nesprávně. Vycházely především z teze, že postačuje nedbalostí zavinění, což téměř ve všech případech splněno bylo.⁵²

Sama jsem byla svědkem během mé odborné stáži u Okresního soudu ve Zlíně v létě roku 2020, kde se projednávaly krádeže spáchané během jarního nouzového stavu téhož roku, že předseda senátu odvozoval zavinění obžalovaného od skutečnosti, že v obchodě při páchaní trestné činnosti měl na sobě roušku. Měl tedy za to, že obžalovaný o ohrožující události věděl a příčinnou souvislostí mezi ohrožující událostí (případně nouzovým stavem) a jednáním obžalovaného se podrobněji nezabýval. V případě, kdy roušku neměl a tvrdil, že o probíhající pandemii a vyhlášeném nouzovém stavu nevěděl, odvozoval soudce zavinění obžalovaného od skutečnosti, že vzhledem k okolnostem (všichni okolo, včetně personálu v obchodě, měli dýchací cesty kryty rouškou) a vlastním poměrům o tom vědět měl a mohl (zohlednění jeho přístupu ke sdělovacím prostředkům, možné komunikaci s ostatními, šíření koronaviru a vypořádávání se s nastalou situací bylo hlavním tématem mezi lidmi).

⁵⁰ Zápis z porady Evidenčního senátu trestního úseku Krajského soudu v Brně ze dne 17. 3. 2020 mi pro účely této diplomové práce poskytl Okresní soud ve Zlíně.

⁵¹ DRÁPAL, Jakub, DUŠEK, Libor. Tresty za nouzového stavu: nedořešený problém. *Trestněprávní revue*, 2021, č. 2, s. 100.

⁵² Rozsudek Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 15. 6. 2020, sp. zn. 6 T 20/2020, který byl potvrzen usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 17. 8. 2020, sp. zn. 6 To 179/2020

Z praktického hlediska to znamenalo, že všechny trestné činy krádeže se řadily do kategorie zločinů dle § 14 odst. 3 trestního zákoníku. Tyto skutky dle trestního řádu nebylo možné projednat ve zjednodušeném řízení, v jejich řízení nebylo možné vydat trestní příkaz, podmíněně zastavit trestní stíhání, rozhodnout o schválení narovnání, byl dán důvod pro nutnou obhajobu obviněného a musel o nich rozhodovat senát, nikoli samosoudce.⁵³

2.1 Argumenty pro použití vyšší trestní sazby

Automatická kvalifikace trestného činu krádeže dle čtvrtého odstavce § 205 trestního zákoníku vycházela především z formálního pojetí trestného činu, které bylo zavedeno do českého právního řádu přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Definice trestného činu je upravena v § 13 odst. 1 trestního zákoníku, která zní „*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně*“. Trestným činem je tedy každý čin, který kumulativně splňuje uvedené tři podmínky. Je trestním zákonem označený za trestný, je protiprávní a vykazuje obecné i typové znaky trestného činu. Oproti dřívějšímu trestnímu zákonu, který byl charakteristický formálně-materiálním pojetím, byl z definice trestného činu vypuštěn materiální znak, který spočíval v nebezpečnosti činu pro společnost.⁵⁴ Takové pojetí bylo zákonodárcem zavedeno záměrně se snahou sjednocení výkladu a aplikace zákona za současného posílení rovnosti před zákonem a právní jistoty.⁵⁵ K zamezení přepínání trestní represe v souvislosti s formálním pojetím trestného činu byly však zavedeny dva materiální korektivy. Procesněprávní korektiv, který spočívá v možnosti státního zástupce z důvodu neúčelnosti zastavit trestní stíhání, a hmotněprávní korektiv, který je v zákoně představen zásadou subsidiarity trestní represe.⁵⁶ Oběma korektivům se budu podrobněji věnovat dále.

Zpřísnění postihu bylo mimo jiné odůvodňováno snahou o odrazení potencionálních pachatelů trestné činnosti od jejich spáchání, jelikož v takové době je zájem na tom, aby se nejen složky integrovaného záchranného systému mohly soustředit na řešení nastalých mimořádných situací. Stejný názor zastal i čtvrtý senát Nejvyššího soudu, který uvedl, že primárním smyslem úpravy kvalifikované skutkové podstaty je právě zmíněné odrazení pachatele od spáchání trestného činu za mimořádné situace.⁵⁷ K primárnímu objektu trestného

⁵³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších zákonů.

⁵⁴ PROVAZNÍK, Jan. In: ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 1 (§ 13 TZ).

⁵⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, č. 40/2009 Dz [cit. 20. října 2023]. Dostupné na <<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqga4v6nbq15shu&rowIndex=0#>>.

⁵⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 8. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 139.

⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2020, sp. zn. 4 Tdo 1255/2020

činu krádeže, kterým je majetek, tak přistoupil objekt sekundární, kterým byl fungující systém za krizové situace a soustředící se na zvládnutí pandemie.⁵⁸

V neposlední řadě je třeba zdůraznit argument možného využití mimořádné situace pachatelem ke spáchání trestného činu nebo vyhýbání se trestnímu stíhání, v čemž je spatřována vyšší společenská škodlivost⁵⁹ a také může být teoreticky dovozena věcná souvislost mezi trestnou činností a událostí vážně ohrožující život nebo zdraví lidí. Slovo teoreticky jsem uvedla z důvodu, že kauzální souvislost byla dovozena i ze skutečnosti, že pachatelé měli zakrytou část obličeje rouškou, z čehož bylo dovozeno, že spoléhali na nemožnost identifikovat jejich osobu a vyhnou se tak trestnímu stíhání.⁶⁰ V souladu se zásadami trestního práva však není přijatelné, aby byl vyvozen závěr o vnitřním psychickém vztahu pachatele k daným okolnostem ze skutečnosti, že dodržoval vládní nařízení, mít zakrytá ústa rouškou, šlo by o pouhou domněnku. Vhodnějším příkladem je situace, kdy si pachatel přisvojí věc vloupáním do provozovny, která je z důvodu vládních nařízení během epidemické situace dočasně uzavřena.

2.2 Důvody pro neaplikování vyšší trestní sazby

Sankcionování „covidových“ krádeží bylo podrobena široké kritice. V médiích se začaly objevovat články o tom, že pachatelům krádeží byly uloženy vysoké nepodmíněné tresty odnětí svobody. Pravděpodobně nejznámějším případem byla krádež pěti kusů pečiva, za kterou byl pachatel odsouzen Městským soudem v Brně a byl mu uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v délce trvání dva roky. Proti tomuto rozsudku se muž odvolal, nicméně výrok o vině byl Krajským soudem v Brně potvrzen, změnil pouze výrok o trestu, kdy byl pachateli uložen nepodmíněný trest odnětí svobody na 18 měsíců.⁶¹ Pachatel v uvedeném případě byl však recidivistou, naplnil tedy základní skutkovou podstatu upravenou v odstavci druhém § 205 trestního zákoníku, která zní: „*Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.*“ Toto ustanovená absentuje kvantitativní znak pro výši způsobené škody a tedy každá krádež spáchaná recidivistou je trestným činem. Kritika aplikování vyšších trestních

⁵⁸ HANZÁLKOVÁ, Petra. Ke „koronavirovým“ kvalifikovaným skutkovým podstatám aneb co s krádežemi ve čtvrtém odstavci? Státní zastupitelství, 2020, č. 3, s. 24.

⁵⁹ KANDOVÁ, Katarína, ČEP, David. In ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 84 (§ 205 TZ).

⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2021, sp. zn. 7 Tdo 10/2021

⁶¹ KOTVANOVA, Dominika. Spáchání trestného činu během nouzového stavu a vyšší trestní sazby [online]. Pravo21.cz, 3. srpna 2021 [cit. 25. října 2023]. Dostupné na <<https://pravo21.cz/pravo/spachani-trestneho-cinu-behem-nouzoveho-stavu-a-vyssi-trestni-sazby>>.

sazeb se však netýkala jen bagatelních krádeží⁶², i když ty byly nejčastěji vyzdvihovány s daným tématem.

Je nutno podotknout, že ukládání trestů dle vyšších trestních sazeb, nebylo kritizováno jen ve zmíněných médiích, které vzbuzovaly negativní emoce u široké veřejnosti, ale také veřejností odbornou, dokonce s tím nesouhlasilo ani spousta soudců či státních zástupců.

2.2.1 Přepínání trestní represe

V této souvislosti se ukázalo být problematické formální pojetí trestního zákoníku, kvůli kterému docházelo k přepínání trestní represe. Trestní právo, jakožto nejpřísnější prostředek ochrany společnosti, by mělo být aplikováno v případech, ve kterých se prostředky jiných právních odvětvích ukážou být neúčinné a takové případy vykazují určitou míru škodlivosti pro společnost. Mělo by jít tedy o prostředek poslední instance – ultima ratio.⁶³ Uvedené požadavky jsou obsaženy také v zásadě subsidiarity trestní represe, dle které lze uplatnit trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené jen při jejich naplnění.

Přepínání trestní represe podmiňuje i nevhodná formulace § 205 odst. 2 trestního zákoníku. Toto ustanovení bylo předmětem několika odborných diskusí již dříve, jelikož zvýšená trestní sazba pro recidivisty má zásadní vliv na četnost české vězeňské populace. V posledních letech tvoří pachatelé bagatelních krádeží necelou jednu desetinu všech odsouzených v České republice a odsouzeným dle uvedeného ustanovení je každoročně uložena přibližně jedna čtvrtina všech uložených nepodmíněných trestů. Tato statistika poukazuje na otázku, zda uplatnění trestní represe u takových činů má požadovaný účinek trestním právem. V řadě jiných zemí hraje trestní minulost spíše roli při ukládání samotné výše trestu, nikoli však při otázce trestní odpovědnosti jako takové.⁶⁴ Ukládání trestů za bagatelní krádeže páchané během koronavirové krize se toto téma opět zdůraznilo, jelikož v takových případech docházelo ke dvojnásobnému zpřísnění trestní represe, které nebylo nutné. De lege ferenda by bylo vhodnějším řešením, aby trestní minulost pachatele byla posuzována jako přitěžující okolnost dle § 42 písm. q) trestního zákoníku, případně stanovení minimální výše způsobené škody ve znění § 205 odst. 2 trestního zákoníku a zrušení dolní hranice trestní sazby v tomto ustanovení stanovené. Absence hranice minimální výše způsobené škody vede k horizontální nespravedlnosti a nesouladu se zásadou rovnosti, jelikož jednotlivá státní zastupitelství a soudy posuzují bagatelní krádeže rozdílně. U některých dochází k odevzdání věci příslušnému orgánu

⁶² Jako bagatelní krádež označujeme krádež, která by při nenaplnění obligatorního znaku recidivy uvedeného v § 205 odst. 2 trestního zákoníku nebyla trestným činem.

⁶³ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 24.

⁶⁴ SCHOLLE, Jan. Zrušte § 205 odst. 2 trestního zákoníku. Státní zastupitelství, 2020, č. 4, s. 10.

k projednání o přestupku, případně k zastavení trestního stíhání, u některých dochází k podání obžaloby (případně návrhu na potrestání) a ukládání nepodmíněných trestů.⁶⁵

2.2.2 Nesoulad se zásadami ukládání trestních sankcí

Ukládání trestů dle trestní sazby ve výši 2–8 let, která je dána v kvalifikované skutkové podstatě, se zdálo být v rozporu se zásadami přiměřenosti trestních sankcí a ekonomie trestní represe v rovině ukládání trestních sankcí upravenými v § 38 trestního zákoníku. Příliš vysoké tresty, které jsou neúměrné povaze spáchaného činu, mohou být pachatelem vnímány spíše jako křivda a ve výsledku nejsou v souladu s represivní funkcí trestního práva, neplní svůj výchovný účel.⁶⁶ Nepodmíněný trest ve výši několika let za krádež potravin je takového trestu příkladem. Dle formálního pojetí trestního zákoníku tedy ten, kdo si присvojil potraviny, byť jen v řádu desítek korun, tím, že se jich zmocnil, a byl za trestný čin krádeže v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán, a takový čin spáchá za události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, bude potrestán na dvě léta až osm let. Pachatel bagatelní krádeže během pandemie nemoci COVID-19 měl být trestán dle přísnější trestní sazby než například pachatel trestného činu znásilnění dle § 185 odst. 1 trestního zákoníku, u kterého je trestní sazba stanovena ve výši 6 měsíců až pět let. Nemusí jít pouze o bagatelní krádež, uvedené srovnání však evokuje určitou míru nespravedlnosti a nepřiměřenosti, i kdyby se jednalo o krádež prostou dle prvního odstavce § 205 trestního zákoníku, kdy by například pachatel způsobil svým jednáním na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou.⁶⁷ Ústavní soud nejednou ve svých nálezech zdůrazňoval požadavek aplikace a respektování principů proporcionality, subsidiarity trestní represe a to i „s ohledem na relativní závažnost daného trestného činu v rámci systematiky trestných činů ve zvláštní části trestního zákoníku.“⁶⁸

K zachování přiměřenosti uložené sankce musí být zváženy následující atributy: a) povaha a závažnost spáchaného činu, b) poměry pachatele, c) aspekty umožňující bližší individualizaci trestu.⁶⁹ Povahu a závažnost spáchaného činu lze demonstrovat na situaci, kdy je spáchána krádež běžně dostupných věcí (nikoli roušek), spáchaná běžným způsobem, kdy si pachatel kradenou věc vložil do batohu či pod bundu (nikoli vloupáním se do uzavřené provozovny kvůli mimořádným nařízením), kdy obchodnímu řetězci byla způsobena škoda

⁶⁵ ROSŮLEK, Adéla. Zločin krádeže za nouzového stavu vyhlášeného v souvislosti s covid-19. Státní zastupitelství, 2021, č. 2, s. 36.

⁶⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 9. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 25.

⁶⁷ Dle § 138 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 315/2019 Sb., se rozuměla škodou nikoliv nepatrnou škoda dosahující částky nejméně 5 000 Kč (znění účinné od začátku pandemie do 1. 10. 2020), novelou zákona č. 333/2020 Sb., byla hranice škody nikoliv nepatrné zvýšena na 10 000 Kč.

⁶⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12

⁶⁹ VANDUCHOVÁ, Marie, PŮRY, František. § 38 [Přiměřenost trestních sankcí]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 789, marg. č. 2.

v řádu desítek či stovek korun (nikoli intenzivní škoda podstatná pro fungování obchodního řetězce s potravinami), za okolnosti sice pandemické situace, ale pachatel by trestný čin páchal bez ohledu na tuto okolnost. V takovém případě lze dojít k závěru, že nedošlo k závažnějšímu porušení chráněného zájmu ani zhoršení škodlivosti pro společnost, než u krádeže spáchané před nebo po trvání událostí vážně ohrožující zdraví nebo život lidí a tresty v podobě nepodmíněného trestu odnětí svobody ve výši okolo dvou let jsou výsledkem nedostatečné individualizace trestu v daném případě. Samozřejmě je nutné posoudit další uvedená hlediska. Hlediska určující poměry pachatele by u mnohonásobného pachatele krádeže zřejmě nebyly příznivé, ale již povaha a závažnost takového činu jsou způsobilé určit, že nepodmíněný trest odnětí svobody uložený dle trestní sazby 2-8 let není přiměřený vzhledem poměrně nízké míry škodlivosti pro společnost.

2.2.3 Absence věcné souvislosti mezi spáchaným činem a okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby

Absence kauzální souvislosti mezi jednáním pachatele a okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby jako důvod pro nekvalifikování krádeže dle kvalifikované skutkové podstaty se objevoval téměř v každé obhajobě „covidových“ krádeží.

Problematikou příčinného vztahu mezi jednáním a okolností zvláště přitěžující se zabýval velký senát trestního kolegia již v roce 2016. V tomto usnesení vycházel z obecných východisk trestního práva hmotného odpírající se o teoretický výklad příčinného vztahu samého. Příčinný neboli kauzální vztah je obligatorním znakem objektivní stránky trestného činu a z toho důvodu lze konstatovat trestní odpovědnost pachatele za jeho čin jen za podmínky, že jeho jednání podmínilo způsobení trestněprávně relevantního následku. Pro použití vyšší trestní sazby dle kvalifikovaných skutkových podstat musí být dán příčinný vztah nejen mezi jednáním a následkem, ale také mezi jednáním a zvláště přitěžující okolností uvedenou v konkrétní kvalifikované skutkové podstatě, nestačí pouze formální naplnění znaků v ní uvedených.⁷⁰

Tento důvod měl podklad také v důvodové zprávě k trestnímu zákoníku, ve které je uvedeno, že předmětná kvalifikovaná skutková podstata byla do trestního zákoníku zavedena zejména v reakci na historické události, jako příklad byly uvedeny povodně, během kterých docházelo k rabování opuštěných domů.⁷¹ Z uvedených myšlenek zákonodárce je patné, že

⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. února 2016, sp. zn. 15 Tdo 944/2025

⁷¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, č. 40/2009 Dz [cit. 24. října 2023]. Dostupné na <<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqga4v6nbql5shu&rowIndex=0#>>>.

důvodem pro použití vyšší trestní sazby má být využití mimořádné situace při spáchání trestného činu.

2.2.4 Neracionální přeplňování věznic a zatěžování státního rozpočtu

Již ke konci roku 2019 vydalo Nejvyšší státní zastupitelství zvláštní zprávu o přeplněnosti českých věznic. Dle této zprávy vykonávají v České republice odsouzení v průměru nepoměrně dlouhé nepodmíněné tresty ve srovnání s odsouzenými v zahraničí. Česká republika je tak dlouhodobě jeden ze států, kde je největší počet vězňených osob na 100 000 tisíc obyvatel. Hlavní příčinou je délka uložených nepodmíněných trestů a také kumulace trestů.⁷²

Ukládání trestů dle vyšších trestních sazeb za spáchání trestného činu krádeže během pandemické situace problém vysoké vězeňské populace pouze prohloubil. Krádež byla v roce 2020 nejpočetněji páchanou trestnou činností v České republice⁷³ a soudy za její spáchání v době vyhlášeného nouzového stavu ukládala tresty dle trestní sazby místo obvyklých 0 až 2 let, případně 6 měsíců až 3 léta, dle vyšší trestní sazby 2 až 8 let. Pachatelé krádeží jsou poměrně často speciální recidivisté, kteří páchají opakovaně stejnou trestnou činností, tudíž je s přihlédnutím k jejich předchozímu životu prakticky vyloučeno výkon trestu podmíněně odložit.⁷⁴

Z období vyhlášeného nouzového stavu v roce 2020 bylo odsouzeno k nepodmíněným trestům dle vyšší trestní sazby okolo 1 000 až 1 500 osob, přičemž většinu těchto odsouzených představují pachatelé bagatelních krádeží.⁷⁵ Kromě přeplňování věznic dochází také k ekonomické zátěži státního rozpočtu, jelikož náklady na jednu osobu ve výkonu trestu odnětí svobody byly vyčísleny na částku přibližně 1 200 Kč denně. Dohromady tito pachatelé představují denně zátěž pro státní rozpočet částku činící téměř dva miliony. Takto vysoké nepodmíněné tresty za krádež potravin (či jakéhokoli zboží) nedosahující škody ani nikoliv nepatrné jsou zcela nepřiměřené i z hlediska zájmu společnosti. Podle víceprezidenta

⁷² MALÝ, Petr. Zvláštní zpráva NSZ analyzuje situaci v českých věznicích [online]. veřejnazaloba.cz, 21. listopadu 2019 [cit. 25. října 2023]. Dostupné na <<https://verejnazaloba.cz/nsz/zvlastni-zprava-nsz-analyzuje-situaci-v-ceskych-veznicich/>>.

⁷³ ZEMAN, Pavel. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020 [online]. veřejnazaloba.cz, 15. června 2021 [cit. 25. října 2023]. Dostupné na <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/06/Zpráva_o_činnosti_SZ_za_rok_2020_textová_část.pdf>.

⁷⁴ PŮRY, František. § 81 [Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1332, marg. č. 3.

⁷⁵ DRÁPAL, Jakub, DUŠEK, Libor. Tresty za nouzového stavu: nedořešený problém. Trestněprávní revue, 2021, č. 2, s. 98-104.

Soudcovské unie Petra Černého takto nákladné tresty neplní ani svou funkci k nápravě pachatele, jelikož většina speciálních recidivistů zastává lhostejný postoj k jejich odsouzení.⁷⁶

2.3 Instituty a řešení zamezující ukládání nepřiměřených trestů

2.3.1 Rozhodnutí v přípravném řízení

Rozhodnutí v přípravném řízení bylo možné zejména ve spojitosti s bagatelní trestnou činností, kdy recidivisté odcizili zboží v řadech desítek případně stovek korun. Uvedená procesní řešení přicházela v úvahu pouze z důvodu zanedbatelné hodnoty spáchané škody, jednalo se o východisko z přepínání trestní represe jako takové, nikoliv však tolik ve vztahu k události vážně ohrožující zdraví a život lidí nebo nouzovému stavu. Orgány činné v trestním řízení, respektive policejní orgán a státní zástupce, měly možnost v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe nebo zásadou oportunity rozhodnout ve věci již v přípravném řízení.

Na základě restriktivního výkladu v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe mohly orgány činné v trestním řízení vyhodnotit, že drobná krádež není natolik společensky škodlivá, aby pro její odpovědnost bylo nutné uplatňovat prostředky trestního práva. Nešlo by tedy o podezření ze spáchání trestného činu. Takové zjištění policejního orgán nebo státního zástupce mohlo být podkladem pro postup dle § 159a nebo § 171 trestního řádu. Dle těchto ustanovení je policejní orgán nebo státní zástupce oprávněn věc odložit, případně postoupit příslušnému orgánu k projednání o přestupku. Užití konkrétního ustanovení záleží na stadiu trestního řízení.

Druhou možností po rozhodnutí v přípravném řízení poskytuje zásada oportunity, která představuje procesní korektiv trestního bezpráví. I v případě naplnění všech formálních znaků skutkové podstaty daného trestného činu, státní zástupce může zastavit trestní stíhání dle § 172 odst. 2 písm. c), jestliže „*vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo.*“ Trestní stíhání bagatelní krádeže, jako byl například případ krádeže několika kusů pečiva, lze zastavit z důvodu nízké míry závažnosti činu pro společnost.⁷⁷

⁷⁶ KUBIŠTOVÁ, Dominika. Tresty za prohršky během nouzového stavu: v Praze za krádež čokolády podmínka, v Brně za salám vězení [online]. irozhlaz.cz, 4. srpna 2020 [cit. 25. října 2023]. Dostupné na <https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/kradez-nouzovy-stav-soud-rozsudek-praha-brno-frydek-mistek-vezeni-kradez-peti_2008040600_dok>.

⁷⁷ Tento názor uvedl prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc. v rozhovoru pro DVTV. Dostupné na <<https://video.aktualne.cz/dvtv/vezeni-za-kradez-peti-housek-je-to-neadekvatni-nejde-ov-rabov/r~6309e8d4c06011ea9d74ac1f6b220ee8/>>.

Dle mého názoru nedocházelo k uvedenému postupu policejním orgánem vzhledem k tomu, že obecně respektuje názory státního zastupitelství a vzhledem ke stanovisku, které vydalo Nejvyšší státní zastupitelství, bylo spíše nepravděpodobné, že by policejní orgán odložil čin, který naplňoval formální znaky trestného činu. Toto bylo zřejmě umocněno atmosférou, která v daném období panovala ve společnosti i samotné justici. Někteří státní zástupci uvedených postupů využívali. Z důvodu absence kvantitativního znaku minimální výše způsobené škody však docházelo k nejednotné praxi mezi jednotlivými státními zástupci.

2.3.2 Zásada subsidiarity trestní represe

Formální pojetí trestného činu je materializováno dvěma korektivy trestního bezpráví. Procesním korektivem je výše uvedená zásada oportunitu upravena trestním řádem, hmotněprávní korektiv upravuje trestní zákoník v § 12 odst. 2 trestního zákoníku slovy: „*Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.*“ Z legální definice subsidiarity trestní represe tedy vyplývá, že trestní represe by měla být užívána podpůrně tam, kde nepostačí nástroje jiných právních odvětví, a to pro nejzávažnější činy, které jsou společensky škodlivé.⁷⁸

Míra společenské škodlivosti se posuzuje dle okolností konkrétního případu a hlavními hledisky jsou kritéria pro určení povahy a závažnosti činu dle § 39 odst. 2 trestního zákoníku, a to s přihlédnutím ke konkrétním znakům posuzované skutkové podstaty trestného činu.⁷⁹

Tato zásada významně ovlivňuje aplikaci trestního práva zejména u méně závažné trestné činnosti, u které je třeba pečlivě zvážit obě podmínky zásady a vyhodnotit, zda-li je její užití vhodné či nikoli. Pokud se soud případnou aplikací a podmínkami § 12 odst. 2 trestního zákoníku nezabývá a není to řádně odůvodněno, mohlo by to za určitých skutkových okolností vést k závěru, že byl porušen princip *nulum crimen, nulla poena sine lege* zakotvený v Listině základních práv a svobod v čl. 39.⁸⁰

Ve spojitosti s nepřiměřenými tresty ukládanými za trestný čin krádeže dle kvalifikované skutkové podstaty z důvodu formálního naplnění zvlášť přitěžujícího znaku v ní vyjádřené, se často zmiňovala i zásada subsidiarity trestní represe. V této souvislosti však může mít zásada subsidiarity trestní represe vliv pouze v rovině interpretační ve smyslu principu *ultima ratio*, nikoli v rovině aplikační.

⁷⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 129-130.

⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2017, sp.zn. 11 Tdo 344/2017

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 6. 2018, sp.zn. II.ÚS 1152/17

Krádež dle § 205 odst. 1 (případně 2) odst. 4 písm. b), § 14 odst. 3 trestního zákoníku je zločinem. Dle stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu je zpravidla vyloučeno, aby zásada subsidiarity trestní represe byla aplikována u zločinů.⁸¹ Z tohoto hlediska je tedy nepodstatné, zda-li by se jednalo o krádež prostou nebo krádež v recidivě. U krádeže dle druhého odstavce by aplikace § 12 odst. 2 trestního zákoníku byla pravděpodobně vyloučena také z důvodu speciální recidivy.⁸² Uplatnění zásady u speciální recidivy by bylo přípustné ve zcela výjimečných případech, zejména pokud byl pachatel v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán pouze jednou, mezi posledním odsouzením a posuzovaným jednáním uběhla již delší doba a svým jednáním způsobil škodu v řádu desítek korun.⁸³

Krádeže spáchané během koronavirové krize tedy neměly být sankcionovány dle vyšší trestní sazby s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe a z ní vyplývající princip ultima ratio, jelikož v důsledku ekonomie trestní represe tyto skutky neměly být kvalifikovány jako zločin dle čtvrtého odstavce.⁸⁴

2.3.3 Dohoda o vině a trestu

„Covidové“ krádeže, které byly kvalifikovány jako zločin, nebylo možné vyřešit prostřednictvím alternativních způsobů řešení trestních věcí upravených v trestním řádu. Jedinou výjimku představoval institut dohody o vině a trestu, jelikož jeho aplikace v praxi není omezena na řízení o přečinech.

Dohodu o vině a trestu sjednává státní zástupce s obviněným na základě jeho návrhu nebo i bez návrhu za splnění předpokladů upravených v § 175a trestního řádu. Užití tohoto institutu je přípustné v případech, kdy výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr, že se stíhaný skutek stal, skutek naplňuje všechny znaky trestného činu a je spolehlivě prokázáno, že skutek spáchal obviněný. Poškozený je oprávněn se účastnit jednání o dohodě a státní zástupce dbá na jeho zájmy.⁸⁵ Samotné sjednání dohody je možné, pokud obviněný prohlásí, že spáchal skutek, který je předmětem trestního stíhání. Nesmí však přetrvávat důvodné pochybnosti o pravosti takového prohlášení, a to na základě dosud opatřených důkazů a dalších výsledků přípravného řízení.⁸⁶ I při splnění uvedených podmínek, státní zástupce je povinen zkoumat vhodnost užití tohoto institutu. Je nutné mít na paměti, že předmětem jednání je vyjednávání sankce, nikoli právní kvalifikace.⁸⁷

⁸¹ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. Tpjn 301/2012 ze dne 30. 1. 2013

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 2018, sp. zn. 3 Tdo 561/2018

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. prosince 2015, sp. zn. 8 Tdo 1444/2015

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 15 Tdo 110/2021

⁸⁵ ZŮBEK, Jan. Odklony v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 88.

⁸⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších zákonů.

⁸⁷ ŠČERBA, Filip. Dohoda o vině a trestu. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 30.

Hlavním účelem tohoto institutu je zefektivnění a zjednodušení trestního procesu. Rychlejší trestní proces je úspornější z hlediska časového i ekonomického. Obvinění jsou motivováni zejména vidinou mírnějšího trestu, kterého lze ve většině případech prostřednictvím tohoto institutu docílit.⁸⁸ Dle důvodové zprávy k zákonu č. 193/2012 Sb. může státní zástupce ve sjednané dohodě o vině a trestu navrhnout trest dle nižší trestní sazby dle § 58 trestního zákoníku. Nicméně tato možnost byla do trestního zákoníku výslovně zavedena až novelou zákona č. 333/2020 Sb, která nabyla účinnosti dne 1. 10. 2020. A contrario je tedy spekulativní, zda-li snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby mělo do účinnosti této novely v rámci dohody o vině a trestu zákonný podklad.

Podle názoru zlínského advokáta, který byl z důvodu nutné obhajoby dle § 36 odst. 3 trestního řádu ustanoven obhájcem pachateli krádeže, jehož skutek byl kvalifikován právě dle čtvrtého odstavce § 205 trestního zákoníku, byla trestní sazba ve zmíněném ustanovení zcela nepřiměřená spáchanému trestnému činu (prosté krádeži). Z tohoto důvodu po skončení vyšetřování podal návrh na zahájení jednání o dohodě o vině a trestu. Sjednáním dohody bylo docíleno mírnějšího trestu právě na základě užití institutu mimořádného snížení odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby. Dle jeho názoru byly podmínky pro použití tohoto institutu splněny již před zmíněnou novelou v předchozím odstavci za předpokladu splnění podmínek § 58 odst. 1 trestního zákoníku. Ustanovením § 58 odst. 3 trestního zákoníku ve znění zákona č. 333/2020 Sb, který nabyl účinnosti dne 1. 10. 2020, byla rozšířena možnost užití tohoto institutu, jelikož jeho předpokladem není podmínka, že uložení trestu dle stanovené trestní sazby bylo nepřiměřeně přísné. Místo toho je podmínkou je prostá úvaha nad povahou spáchané trestné činnosti.⁸⁹

U krádeží recidivistů by však státní zástupce mohl vyhodnotit, že užití institutu dohody o vině a trestu není vzhledem k okolnostem, zejména kriminální minulosti pachatele, není vhodným řešením v konkrétním případě. Speciální recidiva by teoreticky mohla být důvodem vyloučení tohoto institutu obdobně jako u zásady subsidiarity trestní represe.

2.3.4 Mimořádné snížení trestu odnětí svobody

Institut mimořádného snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby je jedním z prvků trestního zákoníku, jehož prostřednictvím je možná individualizace trestu. Tento institut je v řadách zástupců aplikační praxe chápán jako určitá náhrada za § 88 trestního

⁸⁸ ŘÍHA, Jiří. § 175a [Jednání o dohodě o vině a trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2262.

⁸⁹ Na téma krádeží páchaných během pandemie nemoci COVID-19 a jejich trestání jsem se ptala zlínského advokáta, který si však nepřál být jmenován.

zákona, na základě kterého bylo možné nepřihlédnout k okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, pokud taková okolnost podstatně nezvyšovala stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost⁹⁰. Absence obdobného ustanovení byla často proklamována v kritice přepínání formalismu, jelikož institut mimořádného snížení trestu odnětí svobody nepředstavuje materiální posouzení zvláště přitěžující okolnosti, jako tomu bylo u ustanovení § 88 trestního zákona. Ustanovením § 88 trestního zákona bylo možné ovlivnit otázku viny pachatele, za užití § 58 trestního zákoníku však nikoliv. Při formálním naplnění subjektivních i objektivních znaků (včetně příčinného vztahu mezi jednáním a následkem, který je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby) kvalifikované skutkové podstaty trestného činu, nelze dle aktuální právní úpravy kvalifikovat skutek dle skutkové podstaty základní.⁹¹

§ 58 odst. 1 trestního zákoníku má subsidiární charakter vůči následujícím odstavcům, pro tuto práci je však relevantní zejména odstavec první (také odstavec třetí, k dohodě o vině a trestu více výše). Základní a obecné podmínky pro užití tohoto institutu jsou legislativou upraveny následovně: „*Má-li soud vzhledem k okolnostem případu nebo vzhledem k poměrům pachatele za to, že by použití trestní sazby odnětí svobody trestním zákonem stanovené bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné a že lze dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratšího trvání, může snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby tímto zákonem stanovené.*“ Ke snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby je třeba, aby byly kumulativně splněny následující podmínky:

- a) určité okolnosti případu nebo poměry pachatele,
- b) uložení trestu dle stanovené trestní sazby by bylo nepřiměřeně přísné,
- c) předpoklad nápravy pachatele uložení trestu kratšího trvání.⁹²

Splnění uvedených podmínek by mělo být výstižně odůvodněno soudem, pokud na základě tohoto ustanovení pachatel sníží trest pod dolní hranici trestní sazby.⁹³

V aplikační praxi stále přetrvává určitá spekulace, zda-li užití tohoto institutu je přijatelné pouze v případech, jejichž okolnosti se vyznačují zcela výjimečným charakterem, nebo i v případech, jejichž okolnosti nejsou charakteristické takovou mírou mimořádnosti, ale vymykají se typově podobným případům. Ve starší judikatuře převládá požadavek prvku

⁹⁰ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 274/2008 Sb. účinném ke dni 1. 1. 2009

⁹¹ MULÁK, Jirí. Mimořádné snížení trestu odnětí svobody ve světle novely trestního zákoníku. In GRIVNA, Pavel, ŠIMÁNOVÁ, Hana (ed). Ukládání trestů a jejich výkon. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2020, s. 314.

⁹² Tamtéž, s. 308.

⁹³ ŘÍHA, Jirí. Odůvodňování soudních rozhodnutí jako součást práva na spravedlivý proces. In JELÍNEK, J. a kol. Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Praha: Leges, 2020, s. 199.

specifické výjimečnosti.⁹⁴ Takovou mimořádností by například mohla být skutečnost, že pachatel trpí nějakou závažnou vzácnou chorobou.⁹⁵ V novější judikatuře byl však vysloven názor, že § 58 odst. 1 trestního zákoníku je „*prostředkem soudcovské individualizace trestu a projevem depenalizace v trestním zákoníku*“ a souhrn nízké intenzity naplnění zákonných znaků s polehčujícími okolnostmi přesvědčivě snižuje závažnost trestného činu.⁹⁶ Tato nejasnost vyplývá i ze samotné dikce zákona, jelikož mimořádnost je vyžadována pouze v nadpise ustanovení. Dle jazykového výkladu však vnímám užití slova „mimořádné“ ve smyslu intenzity snížení trestu odnětí svobody, a to až pod samotnou dolní hranici trestní sazby, nikoliv však ve smyslu mimořádnosti okolností. Takto však usuzuji z toho, že nadpis ustanovení § 58 trestního zákoníku zní „*mimořádné snížení trestu odnětí svobody*“ a ne „*mimořádné snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby*“, kde by samotná intenzita byla vyjádřena byla a mimořádnost by pak bylo třeba shledávat spíše v okolnostech případu či mimořádných poměrech pachatele. Toto je však pouze má, spíše filozofická, úvaha.

Ustanovení § 58 odst. 1 trestního zákoníku bylo poměrně často užíváno při sankcionování „*covidových*“ krádeží. Nicméně i tento institut je zde poměrně problematický. Soudce zlínského soudu, u kterého jsem vykonávala svou odbornou stáž, snižoval tresty podle tohoto ustanovení u krádeží, které nijak nesouvisely s nouzovým stavem ani pandemickou situací, podstatě automaticky. Snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby odůvodňoval nepřiměřeností trestu dle trestní sazby uvedené v § 205 odst. 4 trestního zákoníku vzhledem k okolnostem případu. Podmínkou předpokladu nápravy pachatele uložením kratšího trestu se však soud nezabýval. Domnívám se, že tato podmínka ve většině případů naplněna, zejména u krádeží dle druhého odstavce § 205 trestního zákoníku, nebyla. U speciálních recidivistů se pouze nepravděpodobně dá dovodit podmínka předpokladu nápravy pachatele. Pravděpodobné nenaplnění uvedené podmínky však nebylo nedostatkem rozsudků pouze zlínského soudu. Krajský soud v Brně, který rozhodoval, jakožto soud druhého stupně, o zmíněné krádeži pěti kusů pečiva, snížil pachateli trest pod dolní hranici trestní sazby, aniž by zohlednil možnost nápravy pachatele uložením takového trestu, tedy obligatorní podmínku tohoto institutu.⁹⁷

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. 8 Tdo 550/2014

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. 3 Tdo 833/2016

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. 5 Tdo 1356/2018

⁹⁷ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 7. 7. 2020, sp. zn. 8 To 190/2020-83

3. Postoje k ukládání trestů

3.1 Formální pojetí Nejvyššího státního zastupitelství

V oblasti trestního práva, jak jsem uvedla již výše, reagovalo na vyhlášený nouzový stav ze dne 12. března 2020 jako první Nejvyšší státní zastupitelství. Ve svém sdělení upozornilo občany na dopady nouzového stavu na trestní odpovědnost. Stručně uvedlo, že vyhlášení nouzového stavu je okolností, která naplňuje znak kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů, jejichž výčet byl taxativně vyjmenován. Jako příklad byla uvedena krádež vloupáním do stánku s potravinami a odcizením zboží ve výši 500,- Kč, za kterou v době vyhlášeného nouzového stavu hrozí trestí sankce odnětí svobody v trestní sazbě 2 léta až 8 let. Závěrem apelovalo Nejvyšší státní zastupitelství na občany, aby nevyužívali krizové situace a neztěžovali tak boj společnosti s onemocněním COVID-19.⁹⁸

Domnívám se, že toto sdělení bylo vyloženo zcela formalisticky a s důkladnějším ohledem na výzvu Nejvyššího státního zastupitelství k nevyužívání nastalé situace, mohla být z uvedeného stanoviska dovozena snaha o poukázání na nutnost příčinného vztahu mezi jednáním a okolností zvláště přitěžující. Nicméně, v kontextu uvedeného příkladu, jde o pouhou spekulaci, jelikož by museli být uvedeny další okolnosti případu. Věcná souvislost by byla dána například za okolnosti, kdy by stánek s potravinami byl uzavřen z důvodu vládních nařízení.

Názor na otázku výkladu § 205 odst. 4 trestního zákoníku nebyl mezi státními zástupci jednotný a přetrvávaly určité rezervy k formálnímu pojetí daného ustanovení, stejně jako ke stanovisku Nejvyššího státního zastupitelství. Obecně byl však formální výklad kvalifikované skutkové podstaty respektován z důvodu zvýšené společenské škodlivosti vyplývající ze zatěžování státního systému pácháním trestné činnosti v krizové situaci.⁹⁹

U bagatelních krádeží však docházelo k rozdílnému posuzování viny. Zatímco někteří státní zástupci podávali obžalobu i v případech krádeže potravin, jiní byli zdrženlivější a věc vyřídili již v přípravném řízení některým z postupů upravených trestním řádem (§ 159a, § 171, § 172). Hlavními hledisky jsou zejména druh odcizeného zboží, jeho hodnota a časový odstup od poslední majetkové trestné činnosti.¹⁰⁰

⁹⁸ ZEMAN, Pavel. *Sdělení NSZ k otázkám trestní odpovědnosti během nouzového stavu* [online]. veřejnazaloba.cz, 13. března 2020 [cit. 20. dubna 2022]. Dostupné na <<https://verejnazaloba.cz/nsz/sdeleni-nsz-k-otazkam-trestni-odpovednosti-behem-nouzoveho-stavu/>>.

⁹⁹ HANZÁLKOVÁ, Petra. Ke „koronavirovým“ kvalifikovaným skutkovým podstatám aneb co s krádežemi ve čtvrtém odstavci? Státní zastupitelství, 2020, č. 3, s. 23.

¹⁰⁰ ROSŮLEK, Adéla. Zločin krádeže za nouzového stavu vyhlášeného v souvislosti COVID-19. Státní zastupitelství, 2021, č. 2, s. 37.

Se závěry velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu se nakonec ztotožňovalo i Nejvyšší státní zastupitelství.¹⁰¹ Tyto závěry podle Zemana přispěly ke sjednocení praxe státních zástupců, která byla roztržena, což nenaplnovalo princip právní rovnosti a zejména jistoty.¹⁰²

3.2 Reflexe v judikatuře českých soudů

Vývoj judikatury v souvislosti s výkladem kvalifikované skutkové podstaty krádeže byl v roce 2020 nejednotný. Rozdílnost v rozhodování soudů se však neprojevovala pouze v otázce viny, nejednotný výklad se projevoval výrazně také do problematiky sankcionování. Převážně však panoval názor, že pandemie šíření COVID-19 je okolností, která podmiňuje kvalifikovat trestné činy spáchané za takové situace dle kvalifikované skutkové podstaty. Objevil se však i rozsudek, ve kterém soud odmítl aplikovat kvalifikovanou skutkovou podstatu dle § 205 odst. 4 trestního zákoníku ve věci bagatelní krádeže.

Vývoj judikatury budu demonstrovat prostřednictvím analýzy níže uvedených rozhodnutí.

3.2.1 Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 25. srpna 2020, sp. zn. 9 To 208/2020

Uvedený rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 25. srpna 2020, sp. zn. 9 Tdo 208/2020, byl prvním mediálně známým případem, ve kterém soud vyhodnotil, že spáchání trestného činu krádeže v době vyhlášeného nouzového stavu nevykazuje vyšší míru škodlivosti pro společnost než krádeže spáchané před jeho vyhlášením a nejsou tedy naplněny znaky pro přísnější právní kvalifikaci.

V dané věci byl obžalovaný uznán vinným Okresním soudem v Sokolově z pokračujícího zločinu krádeže dle § 205 odst. 1, odst. 2, odst. 4 trestního zákoníku a z pokračujícího přečinu poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 trestního zákoníku, za což mu uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 24 měsíců.¹⁰³ Obžalovaný tento rozsudek napadl odvoláním.

Obžalovaný se domníval, že uložený trest v nepodmíněné formě byl vzhledem k okolnostem případu nepřiměřeně přísný. Ve svém jednání, kterého se dopustil během nouzového stavu, nespatořoval vyšší společenskou škodlivost s poukazem na skutečnost, že se krádeže dopustil ve velkých obchodních řetězcích, které nebyly nouzovým stavem ve svém fungování jakkoli ovlivněny.

¹⁰¹ Dovolání Nejvyššího státního zástupce ze dne 9. dubna 2021, sp. zn. 1 NZO 5025/2021 – 20

¹⁰² Tento názor uvedl JUDr. Pavel Zeman, tehdejší nejvyšší státní zástupce v rozhovoru pro Českou televizi. Dostupné na < <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11412378947-90-ct24/221411058130316/cast/827176/>>.

¹⁰³ Právní kvalifikaci jsem pro účel této práce zjednodušila.

V odůvodnění rozsudku soud uvedl, že se neztotožňuje s právní kvalifikací podle § 205 odst. 4 trestního zákoníku z důvodu nenaplnění všech obligatorních znaků tohoto ustanovení. Znění kvalifikované skutkové podstaty je úžeji formulováno než přitěžující okolnost dle § 42 písm. j) trestního zákoníku. Zákonodárce tak ponechal prostor pro to, aby nouzový stav byl z pohledu naplnění znaků uvedených v kvalifikované skutkové podstatě vyhodnocen vždy individuálně. Krajský soud v Plzni nezpochybnil, že nouzový stav byl v České republice vyhlášen z důvodu šíření koronaviru, ani skutečnost, že tento vir ohrožoval zdraví lidí. Primární účel vyhlášení nouzového stavu však spatřoval v možnosti vlády rychle reagovat na vývoj pandemie a přijímat opatření k zamezení šíření viru. Nouzový stav tedy vyhodnotil jako prevenci proti rychlému šíření nakažlivé nemoci, nikoliv jako stav reagující na závažný následek, jako by tomu bylo například u vyhlášení stavu válečného.

Krajský soud v Plzni se neztotožnil s námitkou státní zástupkyně, která uvedla, že jednání pachatele se vykazovalo značnou společenskou škodlivostí. V odůvodnění k této námitce uvedl, že šíření koronaviru nepovažuje mírou závažnosti srovnatelné s ostatními výslovně uvedenými stavy ve znění kvalifikované skutkové podstatě (válečný stav, stav ohrožení státu, živelní pohroma), a tudíž nebyl naplněn znak mimořádně společenské škodlivosti. Majetek jiných nebyl kvůli nouzovému stavu vystaven zvýšenému ohrožení a prodejní řetězce, kde byly spáchány projednávané skutky, fungovaly v obdobném režimu jako před nouzovým stavem, tím dal tedy za pravdu obžalovanému. V důsledku absence takového znaku nebyl dle Krajského soudu v Plzni naplněn smysl přísnějšího postihu dle vyšší trestní sazby.

Krajský soud v Plzni zrušil rozsudek soudu prvního stupně, co do výroku o vině i trestu, a uznal obžalovaného vinným z pokračujícího přečinu krádeže, za což uložil trest odnětí svobody v délce 1 roku, který podmíněně odložil za současného vyslovení dohledu nad pachatelem.

3.2.2 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2020, sp. zn. 4 Tdo 1255/2020

Dovolatel byl uznán vinným rozsudkem Okresního soudu Plzeň-sever ze dne 23. června 2020, sp. zn. 1 T 67/2020 ve věci spáchání zločinu krádeže podle § 205 odst. 2, odst. 4 písm. b) trestního zákoníku. Stěžovatel dle soudu, který rozhodoval jako soud prvního stupně, naplnil danou skutkovou podstatu tím, že odcizil z obchodu zboží v hodnotě 2 198 Kč, přestože byl za spáchání přečinu krádeže v posledních třech letech pravomocně odsouzen, a takového činu se dopustil v době vyhlášeného nouzového stavu z důvodu ohrožení zdraví lidí. Proti tomuto rozsudku podal dovolatel dovolání, které bylo zamítnuto.

Proti usnesení soudu druhého stupně, kterým bylo odvolání zamítnuto, podal dovolatel dovolání k Nejvyššímu soudu. Dovolací soud však dovolání zamítl.

Dovolatel měl za to, že předchozí rozhodnutí ve věci byla založena na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení.

Dovolatel vyjádřil svůj nesouhlas a aplikaci čtvrtého odstavce § 205 trestního zákoníku. Své výhrady spatřoval ve skutečnosti, že nouzový stav byl vyhlášen z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru na území ČR, přičemž usnesení vlády, kterým byl nouzový stav vyhlášen, neobsahovalo slovní spojení „vážné ohrožení“, které je obsaženo právě v dané kvalifikované skutkové podstatě trestního zákoníku. Tento nedostatek nebyl dle dovolatele soudy řádně odůvodněn. Dále uvedl, že extenzivním výkladem byl jeho skutek kvalifikován dle skutkové podstaty s vyšší trestní sazbou pouze na základě nejasných formálních znaků, čímž byl porušen princip trestního práva *nullum crimen sine lege certa*.

Kromě výhrad ke znakům kvalifikované skutkové podstaty, dovolatel namítl, že soudy nezohlednily míru společenské škodlivosti v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe. Dle jeho názoru byl uložený trest v délce trvání 28 měsíců zcela nepřiměřený k okolnostem případu, kdy nešlo o krádež například zdravotnických pomůcek a krizová opatření nevyužil k usnadnění spáchání činu.

Nejvyšší soud však dospěl k závěru, že pro naplnění kvalifikované skutkové podstaty § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku není podstatné, zda-li páchaná trestná činnost navazuje na vyhlášený nouzový stav. Krádeže páchané za stavu události vážně ohrožující zdraví lidí vykazují zvýšenou míru škodlivosti z důvodu zatěžování systému, tudíž dosahují minimální hranice společenské škodlivosti vyžadované pro posouzení skutku dle přísnější kvalifikace a nejsou dány předpoklady vyloučení trestní odpovědnosti dle zásady subsidiarity trestní represe.

3.2.3 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. března 2021, sp. zn. 15 Tdo 110/2021

Nadepsaným rozsudkem Nejvyšší soud zrušil usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 13. 8. 2020, sp. zn. 9 To 194/2020, a jemu předcházející rozsudek Okresního soudu Plzeň-město ze dne 26. 6. 2020, sp. zn. 7 T 17/2020. V uvedené věci rozhodoval velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu, a to z důvodu, že primárně příslušný senát trestního kolegia Nejvyššího soudu dospěl při výkladu znaku „*spáchání činu za jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí*“ k jinému právnímu názoru, než jaký byl vysloven v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2020 uvedeného výše.

Rozsudkem soudu prvního stupně byl dovolatel uznán vinným pokusem zločinu krádeže podle § 21 odst. 1 a § 205 odst. 2, odst. 4 písm. b) trestního zákoníku a přečinem nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 trestního zákoníku. Uvedeného zločinu krádeže se měl dopustit tak, že z prodejního regálu čerpací stanice vzal balíček čokoládových bonbonů v hodnotě bezmála 80,- Kč, které si, s úmyslem je odcizit, vložil do své tašky. Dovolatel byl za trestný čin

v posledních třech letech již odsouzen a tohoto jednání se dopustil v době, kdy byl na území České republiky vyhlášen nouzový stav. Dovolateli byl uložen úhrnný trest odnětí svobody v délce trvání 2 let a 6 měsíců nepodmíněně.

V této věci bylo podáno odvolání obviněným i státním zástupcem, obě však byly soudem druhého stupně zamítnuty pro nedůvodnost.

V dovolání obviněného byla zpochybněna kvalifikace jeho činu s přihlédnutím ke zvlášť přitěžující okolnosti, tedy ke skutečnosti, že spáchal čin za jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí. Naplnění tohoto znaku soudy spatřovaly v okolnosti, že spáchal skutek za trvání nouzového stavu.

Dovolatel vytýkal soudům nižších stupňů, že neinterpretovaly dané ustanovení v souhlasu se zásadou subsidiarity trestní, neboť vyhlášený nouzový stav kvůli šíření koronaviru neměl vliv na dostupnost zboží prodávaného na benzínové stanici. Dovolatel měl za to, že v jeho případě nebyl naplněn znak kvalifikované skutkové podstaty.

V rozebíraném rozsudku došlo k překonání právního názoru, jelikož se velký senát neztotožnil s tvrzením, že naplnění zvlášť přitěžující okolnosti uvedené v § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku je splněno prakticky vždy, a to pouze s ohledem na časovou a místní souvislost spáchaného činu a události vážně ohrožující život. Postupem dle historického výkladu a důsledným respektováním teorie trestního práva hmotného dospěl velký senát k závěru, že mezi trestným činem pachatele a znakem kvalifikované skutkové podstaty musí existovat určitá věcná souvislost.

Velký senát trestního kolegia konstatoval, že „*zákonný znak kvalifikované skutkové podstaty trestného činu krádeže spočívající v tom, že čin byl spáchán za „jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí“ [§ 205 odst. 4 písm. b) tr. zákoníku], může být naplněn tím, že pachatel se dopustil krádeže v době výskytu koronaviru označovaného jako SARS CoV-2 a způsobujícího epidemii onemocnění COVID-19. Nestačí zde ovšem jen časová a místní souvislost spáchaného činu s takovou událostí, ale je nutná i určitá věcná souvislost s ní, tedy že se tato událost konkrétním způsobem projevila při spáchání trestného činu krádeže. Uvedený vztah bude dán např. tehdy, jestliže zmíněná událost nebo omezení či jiná opatření přijatá v jejím důsledku a k jejímu řešení umožnily či usnadnily pachateli spáchání trestného činu, nebo pokud pachatel počítal s tím, že mu to umožní uniknout jeho odhalení a dopadení, anebo svůj čin zaměřil přímo proti těmto opatřením a omezením, aby je mařil či ztěžoval apod.*

Velký senát se ve svém odůvodnění vyjádřil také k zásadě subsidiarity trestní represe. Uvedl, že trestní represe má být užitá jen ve skutečně nezbytných případech s ohledem na všechny relevantní okolnosti. Zejména je třeba zvážit povahu a závažnost spáchaného trestného

činu, které jsou základem trestní odpovědnosti pachatele. Konstatoval, že uvedený závěr je v souladu s interpretační rovinou zásady subsidiarity trestní represe.

3.2.4 Nález Ústavního soudu ze dne 20. července 2021, sp. zn. IV. ÚS 767/21

Předmětem přezkumu Nálezu ústavního soudu ze dne 20. července 2021 bylo výše uvedené usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2020.

Stěžovatel napadl uvedené usnesení z důvodu porušení jeho ústavně zaručených práv. Toto porušení však namítal vzhledem ke skutečnosti, že byl odsouzen na základě právního názoru, který byl překonán rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 16. března 2020. Změna judikatury je dle Ústavního soudu sice jevem nežádoucím, v praxi však nevyhnutelným a sama o sobě v daném případě nezakládá důvod pro podání ústavní stížnosti. Překonání právního názoru poté, co byl stěžovatel za daný skutek pravomocně odsouzen, neznamena porušení ústavně zaručených práv stěžovatele.

Ústavní soud však dospěl k závěru, že napadené usnesení Nejvyššího soudu skutečně vykazovalo nedostatky ústavněprávního charakteru. Deficit byl spatřován ve výkladu trestněprávní normy bez ohledu na interpretační rovinu zásady subsidiarity trestní represe. Právní názor, který byl zastán v napadeném usnesení, vedl k přepínání trestní represe u trestného činu krádeže bez přihlédnutí k jeho závažnosti v rámci systematického zařazení v trestním zákoníku.

Došlo tedy k porušení stěžovatelova ústavně zaručeného práva na soudní a jinou právní ochranu a porušení tradičních zásad *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege*.

3.2.5 Rozhodnutí o stížnostech pro porušení zákona

Většina pachatelů, kteří byli odsouzeni za trestný čin krádeže spáchaného během jarního nouzového stavu v roce 2020, v době vydání rozsudku velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu, neměla k dispozici již žádný opravný prostředek. Pachatelé krádeží (byť bagatelních), tedy vykonávali nepřiměřeně dlouhé tresty, které jim byly uloženy základě již překonaného právního názoru.¹⁰⁴

V právní kvalifikaci spáchaného trestného činu dle kvalifikované skutkové podstaty lze shledat porušení zákona v neprospěch obviněného v případech, kdy nebyla naplněna podmínka věcné souvislosti mezi spáchanou krádeží a danou událostí vážně ohrožující život nebo zdraví

¹⁰⁴ ROZUMNÉ PRÁVO. Velký počet odsouzených je ve vězení v důsledku nesprávného právního názoru. To je nepřijatelné [online]. rozumnepravo.cz, 25. května 2021 [cit. 1. listopadu 2023]. Dostupné na <<https://www.rozumne-pravo.cz/cz/stanoviska/velky-pocet-odsouzenych-je-ve-vezeni-v-dusledku-nespravneho-pravniho-nazoru-to-je-neprijatelne/>>.

lidí, veřejný pořádek nebo majetek.¹⁰⁵ Proti řadě rozsudků, které trpěly uvedenou vadou, podal státní zástupce stížnost pro porušení zákona dle § 266 odst. 1 trestního řádu. Nejvyšší soud těmto stížnostem vyhovoval dle právního názoru vyjádřeného v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16. března 2021, sp. zn. 15 Tdo 110/2021.¹⁰⁶

3.3 Zhodnocení

Vývoj názorů na otázku trestní odpovědnosti pachatelů „covidových“ krádeží mne osobně poměrně překvapil, a to zejména z důvodu, že právní názor automatické aplikace kvalifikované skutkové podstaty přetrvával tak dlouho. Pandemie nemoci COVID-19 znovu poukázala na určitá úskalí formálního pojetí trestného činu a schopnosti jej interpretovat v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe.

Z uvedené judikatury je patrné, že rozhodovací praxe nebyla jednotná, a to v rámci jednotlivých soudů. Uvedená rozhodnutí Krajského soudu v Plzni se od sebe vzdalovaly v řádu dní, přitom názory na trestní odpovědnost dle kvalifikované skutkové podstaty se podstatně lišily. V usnesení ze dne 12. srpna 2020, sp. zn. 50 To 241/2020, Krajský soud uvedl, že naplnění znaku zvlášť přitěžující okolnosti je dáno spácháním činu za mimořádné události, kdy je zájem na odrazení případných pachatelů od páchaní trestné činnosti kvůli zvládnání pandemie. Na druhé straně v rozsudku ze dne 25. srpna 2020, sp. zn. 9 To 208/2020, Krajský soud v Plzni odmítl kvalifikovat čin dle § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku, a to z důvodu, že šíření koronaviru za onu událost vážně ohrožující život nebo zdraví lidí. Z okolností uvedených v rozhodnutích přitom usuzuji, že v druhém případě šlo o závažnější trestnou činnost.

Docházelo k přepínání trestní represe z důvodu, aby nedocházelo k zatížení systému, nicméně takový názor byl neudržitelný mimo jiné s ohledem na délku trvání nouzového stavu. Domnívám se, že z dlouhodobého hlediska by docházelo k zatížení systému spíše z důvodu přepjatého formalismu. Samotné trestní řízení vedené pro zločin krádeže, u kterého nebylo možné užít odklonů upravených trestním řádem (kromě dohody o vině a trestu), bylo nevhodné, ať již z hlediska časového či ekonomického. Ukládání nepřiměřených trestů zejména za bagatelní trestnou činnost, jako tomu bylo například u nepodmíněného trestu v délce trvání 28 měsíců za pokus krádeže, vedlo také k nadměrnému zatížení věznic.

¹⁰⁵ BENEŠOVÁ, Marie. Ministerstvo spravedlnosti ČR. K podnětům k podání stížnosti pro porušení zákona v souvislosti s uloženými tresty za vybrané trestné činy spáchané za nouzového stavu státu (pandemie COVID-19). [online]. justice.cz, 29. července 2021 [cit. 1. listopadu 2023]. Dostupné na <<https://www.justice.cz/documents/12681/715672/Obecné+stanovisko+SPZ+%28nouzový+stav%29.pdf/ddb830a0-1737-457e-8f07-26479a99de6c>>.

¹⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.05.2022, sp. zn. 7 Tz 56/2022

Sjednocující rozsudek velkého kolegia Nejvyššího soudu byl přijat velmi kladně. Dle mého názoru se Nejvyšší soud v odůvodnění tohoto rozsudku vypořádal s daným problémem zcela komplexně. Rozebral kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu krádeže uvedenou v § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku z pohledu teorie trestního práva hmotného, kdy se soustředil na znaky podmíněné formálním aktem a znaky takovým aktem nepodmíněné, které mohou být naplněny s ohledem na konkrétní posouzení daných okolností. V této souvislosti také rozebral význam formálně vyhlášeného nouzového stavu. Dále se zabýval nutností kauzálního nexu mezi jednáním a okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, jakožto fakultativního znaku kvalifikované skutkové podstaty, jako podmínkou pro naplnění objektivní stránky dané skutkové podstaty. Nejvyšší soud opětovně zdůraznil nutnosti interpretace trestních norem s ohledem na § 12 odst. 2 trestního zákoníku i v případech, kde je nutno uplatnit trestní odpovědnost a trestní represí z ní vyplývající, ale „*míra této represe musí být jen skutečně nezbytná a odpovídající všem rozhodným okolnostem, zejména pak povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, který je základem trestní odpovědnosti pachatele*“.¹⁰⁷

Následné řešení prostřednictvím stížnosti pro porušení zákona považuji v rámci platné právní úpravy za vhodné, jelikož velký počet odsouzených se ocitlo ve výkonu trestu na základě posléze překonaného právního názoru. Toto řešení bylo však systémově nevhodné a poměrně problematické, což plyne ze samotného stanoviska Ministryně spravedlnosti, kterým podstatě vyzvala ty, kteří mají za to, že jejich pravomocným odsouzením byl porušen zákon v jejich neprospěch, aby podali podnět k podání stížnosti pro porušení zákona.¹⁰⁸ De lege ferenda by bylo vhodnější zavést možnost uplatnění mimořádného opravného prostředku. Dle mého názoru by vhodným mimořádným prostředkem byla obnova řízení.

¹⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. března 2021, sp. zn. 15 Tdo 110/2021

¹⁰⁸ BENEŠOVÁ, Marie. Ministerstvo spravedlnosti ČR. K podnětům k podání stížnosti pro porušení zákona v souvislosti s uloženými tresty za vybrané trestné činy spáchané za nouzového stavu státu (pandemie COVID-19). [online]. justice.cz, 29. července 2021 [cit. 1. listopadu 2023]. Dostupné na <<https://www.justice.cz/documents/12681/715672/Obecné+stanovisko+SPZ+%28nouzový+stav%29.pdf/ddb830a0-1737-457e-8f07-26479a99de6c>>.

Závěr

Touto diplomovou prací jsem se pokusila provést analýzu problematiky ukládání trestů za trestnou činnost páchanou v období koronavirové krize, konkrétně sankcionování trestného činu krádeže. Cíl mé práce byl dle mého názoru naplněn. V rámci této práce jsem odpověděla na stanovené výzkumné otázky. Zabývala jsem se charakteristickými aspekty tohoto období pro trestní právo hmotné a ukládáním trestů za trestný čin krádeže, jelikož sankcionování (nejen) krádeží bylo provázáno úskalími formálního pojetí trestného činu.

Dále jsem provedla analýzu institutů, které nebyly zřejmě ideálním řešením nastalého problému, v jehož důsledku byly ukládány nepřiměřeně vysoké tresty, ale prostřednictvím jejich užití byly uloženy tresty, které do jisté míry mohly být vnímány jako „spravedlivější“. K rozhodnutí v přípravném řízení docházelo poměrně zřídka, pravděpodobně z důvodu atmosféry, která v toto období panovala v justici. Výklad subsidiarity trestní represe se ukázal býti také poměrně problematický. Nedochovalo zcela správně k rozlišení aplikační a interpretační roviny zásady subsidiarity trestní represe, kdy aplikace byla vyloučena zejména z důvodu speciální recidivy u pachatelů bagatelních krádeží. Vnímám však kladně, že došlo k apelaci Nejvyššího soudu na interpretaci trestního zákona optikou tohoto materiálního korektivu. V tomto smyslu, dle mého názoru, dochází ve vztahu ke kvalifikovaným skutkovým podstatám k určité materializaci, která dříve byla možná prostřednictvím postrádaného § 88 trestního zákona, jelikož to umožňuje prostor pro posouzení otázky viny. Implementace takového obdobného ustanovení zákonodárcem do trestního zákoníku by však bylo vítané, a to za účelem konkretizace podmínek pro vyhodnocení nízkého naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty a efektivně tak modifikovat otázku viny a individualizovat trest. Institut dohody o vině a trestu co do sankcionování „covidových“ krádeží úzce souvisí s institutem mimořádného snížení trestu odnětí svobody, který byl užíván poměrně hojně, i když dle mého názoru nebyly splněny všechny podmínky vyžadované zákonem pro jeho užití, a to z důvodu nenaplnění podmínky dostatečnosti trestu kratšího trvání pro dosažení nápravy pachatele.

Co se týče ukládání trestů za trestnou činnost nesouvisející s nouzovým stavem, souhlasím se závěry uvedené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16. března 2021. V době, kdy jsem žádala o schválení tématu této práce, jsem myslela, že bude větší prostor pro úvahy týkající se vhodného přístupu k sankcionování krádeží spáchaných během koronavirové krize, jelikož to bylo ještě před sjednocením aplikační praxe uvedeným rozsudkem. Judikatura byla nejednotná a analýza tohoto tématu mne zajímala zejména z toho důvodu, že se mi materiální posouzení kvalifikované skutkové podstaty § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku zdálo být

racionálnější. Jak jsem již však uvedla výše, daný rozsudek poskytl velice kvalitní rozbor problému a logické závěry, které lze považovat za správné. Vyzdvihla bych zejména závěry ohledně nutnosti věcné (příčinné) souvislosti mezi jednáním a okolností podmiňující použití trestní sazby, kdy k použití kvalifikované skutkové podstaty nepostačuje pouze souvislost místní a časová. Následně Nejvyšší soud vyslovil názor, že znakem kvalifikované skutkové podstaty uvedené v § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku není formálně vyhlášený nouzový stav. Znakem je existence konkrétní události vážně ohrožující zdraví nebo život lidí, kterou jednoznačně pandemie nemoci COVID-19 byla. Nicméně Nejvyšší soud poukázal na to, že nouzový stát může sloužit jako podpůrné kritérium pro určení, zda v určitém místě a čase došlo k události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí a že pachatel o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl či mohl.

Na závěr je třeba podotknout, že problematika ukládání trestů za trestnou činnost páchanou během koronavirové krize poukázala i na další úskalí s tématem související, a to například na problematiku sankcionování recidivy dle aktuální právní úpravy. Připojuji se k názoru řady odborníků, že vyšší trestní sazby pro recidivisty jsou nadbytečné a recidiva by se měla spíše posuzovat v rámci dané trestní sazby jako okolnost obecně přitěžující, jako je tomu například v Německu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a komentáře

- JELÍNEK, J. a kol. Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Praha: Leges, 2020, 554 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 8. vydání. Praha: Leges, 2022, 1040 s.
- RYCHETSKÝ, Pavel (ed). Ústava České republiky. Zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 1224 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo hmotné. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 1204 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4720 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, 4968 s.
- ŠČERBA, Filip. Dohoda o vině a trestu. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, 128 s.
- ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, 3376 s.
- ZÚBEK, Jan. Odklony v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 336 s.

Příspěvek ve sborníku

- GRIVNA, Pavel, ŠIMÁNOVÁ, Hana (ed). Ukládání trestů a jejich výkon. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2020, 341 s.
- SIMPSON, John, WEINER, Edmund. The Oxford English dictionary. 2nd ed. Oxford: Clarendon Press, 1989, 21728 s.

Odborné články

- DRÁPAL, Jakub, DUŠEK, Libor. Tresty za nouzového stavu: nedořešený problém. Trestněprávní revue, 2021, č. 2, s. 98-104.
- FRONC, Jaromír. Usnesení vlády jako právní předpis: terminologický zmatek sui generis. JURISPRUDENCE, 2021, č. 1, s. 33–38.
- HANZÁLKOVÁ, Petra. Ke „koronavirovým“ kvalifikovaným skutkovým podstatám aneb co s krádežemi ve čtvrtém odstavci? Státní zastupitelství, 2020, č. 3, s. 21-24.

- MALÝ, Jan, BRUCKNEROVÁ, Eva. Koronavirus z pohledu kriminalistiky. Bulletin advokacie, 2021, č. 1-2, s. 32-36.
- ROSŮLEK, Adéla. Zločin krádeže za nouzového stavu vyhlášeného v souvislosti s covid-19. Státní zastupitelství, 2021, č. 2, s. 35-39.
- RŮŽIČKA, Petr. Právní režim nouzového stavu. Právní rozhledy, 2020, č. 15-16, s. 549-555
- SCHOLLE, Jan. Zrušte § 205 odst. 2 trestního zákoníku. Státní zastupitelství, 2020, č. 4, s. 10-15.

Judikatura

Ústavní soud České republiky

- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 6. 2018, sp.zn. II.ÚS 1152/17
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. července 2021, sp. zn. IV. ÚS 767/21
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 4. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 8/20

Nejvyšší soud České republiky

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 15 Tdo 110/2021
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.05.2022, sp. zn. 7 Tz 56/2022
- Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR sp. zn. Tpjn 301/2012 ze dne 30. 1. 2013
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2020, sp. zn. 4 Tdo 1255/2020
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 1. 2021, sp. zn. 7 Tdo 10/2021
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 2. 2016, sp. zn. 15 Tdo 944/2025
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2017, sp.zn. 11 Tdo 344/2017
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 2018, sp. zn. 3 Tdo 561/2018
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 12. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1444/2015
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. 8 Tdo 550/2014
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. 5 Tdo 1356/2018
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2020, sp. zn. 4 Tdo 1255/2020
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. 3 Tdo 833/2016

Nejvyšší správní soud ČR

- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 21. 5. 2020, sp. zn. 5 As 138/2020

Jiné

- Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 25. 8. 2020, sp. zn. 9 To 208/2020
- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. 2. 2021, sp. zn. 17 A 126/2020
- Rozsudek Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 15. 6. 2020, sp. zn. 6 T 20/2020
- Rozsudek Okresního soudu ve Zlíně ze dne 11. 1. 2021, sp. zn. 18 T 171/2020
- Usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 17. 8. 2020, sp. zn. 6 To 179/2020

Legislativa

- zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších zákonů
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 274/2008 Sb. účinném ke dni 1. 1. 2009
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje

- BENEŠOVÁ, Marie. Ministerstvo spravedlnosti ČR. K podnětům k podání stížnosti pro porušení zákona v souvislosti s uloženými tresty za vybrané trestné činy spáchané za nouzového stavu státu (pandemie COVID-19). [online]. justice.cz, 29. července 2021 [cit. 1. listopadu 2023]. Dostupné na

- <<https://www.justice.cz/documents/12681/715672/Obecné+stanovisko+SPZ+%28nou+zový+stav%29.pdf/ddb830a0-1737-457e-8f07-26479a99de6c>>.
- MALLAPATY, Smriti. *Where did COVID come from? WHO investigation begins but faces challenges* [online]. nature.com. 11. listopadu 2020 [cit. 23. února 2022]. Dostupné na: <<https://www.nature.com/articles/d41586-020-03165-9>>.
 - MALÝ, Petr. Zvláštní zpráva NSZ analyzuje situaci v českých věznicích [online]. verejnazaloba.cz, 21. listopadu 2019 [cit. 25. října 2023]. Dostupné na <<https://verejnazaloba.cz/nsz/zvlastni-zprava-nsz-analyzuje-situaci-v-ceskych-veznicich/>>.
 - MORAVČÍK, Ondřej. Kriminalita klesla o více než 16 procent! [online]. policie.cz, 18. ledna 2021 [cit. 19. června 2022]. Dostupné na <<https://www.policie.cz/clanek/kriminalita-klesla-o-vice-nez-16.aspx>>.
 - MORAVČÍK, Ondřej. Vývoj registrované kriminality v roce 2021 [online]. policie.cz, 21. ledna 2022 [cit. 19. června 2022]. Dostupné na <<https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2021.aspx>>.
 - KOTVANOVÁ, Dominika. Spáchání trestného činu během nouzového stavu a vyšší trestní sazby [online]. Pravo21.cz, 3. srpna 2021 [cit. 25. října 2023]. Dostupné na <<https://pravo21.cz/pravo/spachani-trestneho-cinu-behem-nouzoveho-stavu-a-vyssi-trestni-sazby>>.
 - KUBIŠTOVÁ, Dominika. Tresty za prohřešky během nouzového stavu: v Praze za krádež čokolády podmínka, v Brně za salám vězení [online]. irozhlas.cz, 4. srpna 2020 [cit. 25. října 2023]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kradez-nouzovy-stav-soud-rozsudek-praha-brno-frydek-mistek-vezeni-kradez-peti_2008040600_dok>.
 - KUBOVÁ, Andrea. Méně krádeží, více vražd. Kriminalita během nouzového stavu výrazně klesla, ukazují statistiky [online]. irozhlas.cz, 2. srpna 2020 [cit. 21. června 2022]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kriminalita-klesa-koronavirus-cesko-policie-kradez-vrazdy-sireni-nakazlive_2008021948_kro>.
 - ROZUMNÉ PRÁVO. Velký počet odsouzených je ve vězení v důsledku nesprávného právního názoru. To je nepřijatelné [online]. rozumnepravo.cz, 25. května 2021 [cit. 1. listopadu 2023]. Dostupné na <<https://www.rozumne-pravo.cz/cz/stanoviska/velky-pocet-odsouzenych-je-ve-vezeni-v-dusledku-nespravneho-pravniho-nazoru-to-je-neprijatelne/>>.

- Stanovisko NSZ. Padělání COVID certifikátů může být trestným činem [online]. veřejnazaloba.cz, 10. listopadu 2021 [cit. 21. června 2022]. Dostupné na <<https://verejnazaloba.cz/nsz/stanovisko-nsz-padelani-covid-certifikatu-muze-byt-trestnym-cinem/>>.
- ZEMAN, Pavel. *Sdělení NSZ k otázkám trestní odpovědnosti během nouzového stavu* [online]. veřejnazaloba.cz, 13. března 2020 [cit. 20. dubna 2022]. Dostupné na <<https://verejnazaloba.cz/nsz/sdeleni-nsz-k-otazkam-trestni-odpovednosti-behem-nouzoveho-stavu/>>.
- ZEMAN, Pavel. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020* [online]. veřejnazaloba.cz, 15. června 2021 [cit. 21. června 2022]. Dostupné na <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/06/Zpráva_o_činnosti_SZ_za_rok_2020_textová_část.pdf>.

Jiné zdroje

- Dovolání Nejvyššího státního zástupce ze dne 9. dubna 2021, sp. zn. 1 NZO 5025/2021 – 20
- KUBAL, Michal, GIBIŠ, Vojtěch. *Pandemie*. Praha: Kniha Zlín, 2020, 643 s.

Abstrakt

Diplomová práce na téma ukládání trestu za trestnou činnost páchanou během nouzového stavu v době koronavirové krize se v první kapitole zabývá okolnostmi specifickými pro koronavirovou krizi, dále pojednává o páchané trestné činnosti, která vykazovala určité zvláštnosti vyplývající z dobové situace. Dále první kapitola poskytuje teoretický přehled o pojmech, se kterými je dále v práci operováno.

V následující kapitole jsou rozebrány aspekty, které ovlivnily ukládání trestů za trestný čin krádeže spáchaný za přítomnosti události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, a je provedena analýza institutů, které umožnily uložení mírnějších trestů pro pachatele.

Poslední kapitola poskytuje analýzu vývoje názoru na sankcionování krádeže během koronavirové krize státního zastupitelství a soudů.

Abstract

The thesis on the topic of sentencing for crimes committed during the state of emergency declared in connection with the coronavirus crisis deals in the first chapter with circumstances specific to the coronavirus crisis, and further discusses the criminal activity which showed certain peculiarities arising from the situation of the time. Furthermore, the first chapter provides a theoretical overview of the terms that are being used further in the thesis.

In the following chapter, the aspects that influenced the sentencing for the crime of theft committed in the presence of an event seriously threatening the life or health of people are discussed, and an analysis of the institutes that allowed the imposition of lighter penalties for offenders is carried out.

The last chapter provides an analysis of the evolution of opinion on the sentencing for theft during the coronavirus crisis of the public prosecutor's office and the courts.

Seznam klíčových slov

Nouzový stav

Krádež

Subsidiarita trestní represe

Mimořádné snížení trestu pod dolní hranici

Ukládání trestu

Key words

State of emergency

Theft

Subsidiarity of criminal repression

Extraordinary reduction of the prison term

Sentencing